

REBELIÓ DE NOBLESA CATALANA CONTRA JAUME I EN 1259

(Acabament)

Adhesions d'altres cavallers a la rebelió del Comte d'Urgell. — Desexits del Rey d'Aragó, lo Vescomte de Cardona, lo Comte d'Urgell, Gueraldó de Cabrera, B. A. d'Anglerola, B. R. de Ribelles, Bernat de Capdella, Dalmau de Beliana y Arnau de Llers, seguiren altres cavallers. Guillèm Ramón de Josa (1) se desexí per *En R. de Cardona que hó'vol, a quin son tengut* (2), y també, Pere de Puigvert, per *haver tant ab lo Comte d'Urgell*. Puigvert era feudatari de N'Anglerola, y afegia en son escrit que's desexia del Rey *de mal que fees als vostres homens ab En Bg. A. que tengut no us en fós* (3). Del nom Puigvert existí en 1259 un castell y una torra: lo primer estava situat en lo Comtat d'Urgell dintre lo terme de Castellidasens (4) y Castellidasens era de Ramón de Cervera; la segona estava en lo Comtat de Pallars, prop lo Vescomtat d'Ager, hont lo Montsech separa la conca hidrogràfica del

(1) Eren los Josa, antiga familia d'Urgell senyors del castell del propi nom que tornava ab lo de Cornellana y ab la terra de Lavança. Estefania de Josa legà dit Castell a son fill Ramón (1207); tenia altre fill, Pere, qui en 1223 era ardiaec de la Seu d'Urgell (*Dotiarum*, v. I, doc. 987 y 1012, A. C. S. d'U.) Ramón de Josa, casat ab Timbor, atorgà franquescs y llibertats als homes de Josa, les que en 1253 son fill Guillèm Ramón confirmà, extenentles als homes de Fornells (*Dotium*, v. II, doc. 143, A. C. S. d'U.) Ramón de Josa y Timbor foren condemnats per la Inquisició com heretges, després de llarch processament. Sa sentència se llegí a Santa Catarina de Barcelona, lo 11 jauner 1258, davant del Rey, del bisbe de Barcelona y de molts cavallers, entre ells Bernat de Santa Eugenia, Berenguer d'Anglerola, Berenguer Arnau, Galcerán de Pinós, Eximèn Peric d'Arenós y Arnau de Llers. Resultava del procès, que, inculpat d'heretgia, fou perdonat diferents vegades aparentant reconciliar-se ab la Esglesia y abjurar. La primera vegada lo perdonà lo cardenal Benavente, legat apostòlich; la segona, lo bisbe Pons d'Urgell; la tercera lo rey Jaume I, al disposarse a castigarlo severíssimament. Arrivà als derrers anys de sa vida sense haverse corretgit de ses aficions herètiques. Son fill prosseguí com lo pare, rebent, ocultant y defensant als heretges y a llurs adherents «receptando, occultando et defendendo hereticos et eorum credentes et fautores». Al incoarse lo procès, Guillèm Ramón se defensà y encara pogué sortirne. Mes, de Ramón de Josa se provà que morí heretge y perjur y per tant fora del gremi de la Esglesia, decretant-se que ses mortals despulles fossen tretes de terra sagrada, en la sentència donada per lo bisbe Pons d'Urgell, Fra Pere de Cadireta y Fra Pere de Tenes «sentenciando condemnamus (R.) fautorem receptatorem occultatorem et credentem hereticorum fictum et perjurum in suis confessionibus et in fautorium et heresim pluries relapsum propterque sentencialiter dicimus et statuimus quod ossa eius de cimiterio fidelium exhumentur et procul ab ecclesiastica sepultura jactentur Lata fuit hoc sententia III Idus januarii Annodomini M^oCC^oL^oVII^o». (*Dotium*, v. II, doc. 68, A. C. S. d'U.) Sentencia igual a la de Ramón de Josa fou pronunciada contra lo Vescomte de Castelló publicada íntegrament per Baudón de Mony en *Relations des Comtes de Foix avec la Catalogne*. Més avant, en 1283, un Berenguer de Josa posseí lo castell de Bordell en feu de la Mitra Urgellesa. (*Dotium*, v. II, docs. 53 y 54, A. C. Seu d'Urgell.)

(2) Apèndix, document XXI.

(3) Apèndix, document XXII.

(4) «Universitatem hominum castri de podio viridi siti in termino Castri Asinorum» (Doc. 1562 de Jaume I, A. C. A.)

Noguera Pallaresa de la del Noguera Ribagorçana, y en termes del castell de Mur (1).

No podia mancar a desexirse del Rey, lo conceller d'Alvaro de Cabrera, En Jaume de Cervera, l'home qui regí lo Comtat d'Urgell durant la sua minoria d'etat, y après fou son secretari (2). Los germans Jaume y Ramón de Cervera (3) trameteren al Rey llur deseximent, desde Castelló de Farfanya, lo 10 de desembre de 1259 (4). Aquests deseximents pesaven bon xich més que altres, per ésser familia de notoria representació (5). Jaume de Cervera deya desexirse del Rey,

(1) La casa dels Puigvert era poderosa en lo segle XII: ho mostra en 1198 lo testament de Guerau, muller de Pere de Puigvert, qui nomenà marmessors a son marit Pere de Puigvert, Ramón de Gurb, Ramón de Ribelles, Gombau de Ribelles, Guillèm de Timor, A., prior de Poblet, y Guerau d'Amaldà cellerer de Poblet. (Doc. 67 del 28 *Armari de Testaments*, sach A, Arx. del Priorat de Catalunya de la orde de Sant Joan de Jerusalem. Guerau possehia los castells de Zudanel, Talladell, Vinaxa, Zolmells, Albi, Montbrí, Ces Piles, Montagut y Barberà y la terra de Montolin, dexant tres fills, Berenguer Pere, Guillèm y Na Eligisen. En 1253, Barberà era de Bernat de Puigvert, tenint qüestions ab los Templers fallades en favor d'aquests. (Doc. 1,330 de Jaume I, A. C. A.)

(2) En 1256 lo comte Alvaro de Cabrera parlava de «Jacobi de cervaria secretari nostri» en document signat per Jaume y Ramón de Cervera, B. A. d'Anglerola y B. R. de Ribelles. (*Dotium*, v. II, doc. 131, A. C. S. d'U.)

(3) Pons de Cabrera, comte d'Urgell, en 1243, disposava: «Si vero Jacobus de Ceruaria aut R. frater eius seu sui redimeri uoluerunt castrum et villam de Algerre de pignore pro ut in cartis continetur licet eis et facere possint». (*Dotium*, vol. II, doc. 14, A. C. S. d'U.)

(4) Apèndix, documents XXIII y XXIV.

(5) En 1118, lo Comte de Barcelona concedí Castellidasens y Jabut a Guillèm Dalman de Cervera (*Feudorum Vicariarum Cathalonie*, v. II, fs. 29 y 34, A. C. A.) En 1178, Anfòs I, comenà Castellidasens y Jabut a Guillèm de Cervera, qui, en 1190, obtingué facultat d'edificar una fortalesa en lo terme de Puiggròs, coneguda per *Torra-grossa*. Guillèm vivia en 1210, heretant sos dominis Folch de Pontous y Na Brouda, pares de Ramón de Cervera. (Documents 1,481, 1,482 y 1,561 de Jaume I, A. C. A.)

Ramón de Cervera y lo castlà de Castellidasens Ramón de Montpaó, a 21 abril 1259 feren una concessió d'aygues a Fra Ramón Berenguer d'Ager, comanador de Gardeny, oncle d'En Cervera y marmessor del comte Pons de Cabrera «aquam de riuo de Ffemosa ad irrigandum omnes vineas vestras (del Temple) quas habetis in domengio vestro sito in termino de Artesia templi quam aquam possitis capere et capiatis in termino de Podio viridi et per cequiam eiusdem termino de podio viridi suprascripto ducere dictam aquam usque ad termino de Artesia». (Doc. 1,561 de Jaume I, A. C. A.) En 1257 (8 de juny) lo Rey manifestava haver comprat a Ramón Berenguer d'Ager los castells de Juneda y de Castellidasens, que al endemps calia a Ramón de Cervera, reservantse les *postats*. Y en lo meteix dia Jaume I concedí a dit Ramón, per la bona memoria del seu pare, lo feu y cort o justícia que tenia en la ciutat de Lleyda y demés drets que possehia tant per successió de son pare y avi quan per rahó de son consanguíneo Ramón Berenguer d'Ager. (Docs. 1,481 y 1,482 de Jaume I, A. C. A.) En 1258 (13 janer) lo Rey confirmà la donació de Jaume de Cervera a sa muller Brouda, del Castellidasens y Margalef, Puigvert, Saustor, Comolóns y Miravalls. (R. 10, f. 101, A. C. A.)

Lo testament de Ramón de Cervera casat ab Berenguera de Pinós, del 1267, nomenava marmessors al germà Jaume, al sogre Galcerán de Pinós y al fill d'aquest, Ramón de Ça Guardia; feya herena a sa filla esclarmonda, y lo castell d'Algerre lo dexava en usdefruyt a Berenguera. (*Dotium*, v. II, doc. 104, A. C. S. d'U. També existeix copia d'aquest doc. en la *Colecció d'instruments d'Urgell*, doc. 63, del A. Catedral Vich). Vivia Ramón de Cervera en 1278, servint al Rey al setge de Ponts per lo feu de Castellidasens, ab 3 militars, y en 1280 ab igual forma al setge de Balaguer. Vengué al Rey, en 1281, los castells de Torregrossa y de Puiggròs. (*Feud. Vicar. Cathal.*, v. II, fs. 29 y 34). Lo testament de esclarmonda de Cervera, senyora dels castells d'Algerre, Llordà y altres, del 1314, indica que mori sense successió: disposà «quod si Nobilis donna Theresia vxor Nobilis domini Guillelmi de montchadano

per haver pres les postats al Comte d'Urgell y no volèrleshi retornar ni per prechs, ni per mostra que nos ni altres vos n'hajam feta. Ramón de Cervera aduhia motiu consemblant (1).

Se trobava a Çaragoça Jaume I, quan respongué als dos germans Cervera (20 desembre 1259) calcant sa contestació en la que donà lo 6 desembre desde Osca a Berenguer Arnau d'Anglerola.

Dos antichs valedors del Vescomte (2), çò és, Guillèm de Cardona y Pere de Berga (3), al desexirse del Rey, reberen d'aquest denuncia de cessar les treves ab ells signades (22 desembre 1259), deslligantse de la promesa de mantenirlos sots la reyal custodia y preservarlos de dany (4). La adhesió de Pere de Berga, senyor de la vila de Berga (5) a qui seguïen feudataris de la calitat de Bernat de Ça Portella, senyor dels castells de Querol y de Montmajor (6), tenia importancia per los conjurats de Castelló de Farfanya.

Pons Guillèm, de Torroella de Montgrí, parent del Vescomte de

nepos nostra uult emere Castrum et villam de algerre quod ipsum Castrum et villam cum iuribus que ibidem ad nos spectant possint emere pro precio Centum milium solidos Jaccenses». (*Dotium*, vol. II, doc. 103, A. C. S. d'U.) En 1319 los marmessors d'Esclarmonda vengueren al capítol de la Seu d'Urgell lo castell de Llordà y los Hochs d'Isona, Castelló, Sant Martí y Covet (*Dotium*, v. II, doc. 102) Existiren en lo regnat de Jaume I altres cavallers usant del patronimich nom de Cervera sense que'ls hi sapiguem relació propinqua ab los germans Jaume y Ramón. Berenguer de Cervera, militar mort en 1285 y enterrat en la Seu de Vich (J. Piusqui: *Sacrae Antiquitatis Catalonia Monumenta*, vol. XI, pl. 50); Guillèm de Cervera ab bens patrimonials en 1252 a Cervera, Puig-alt, Timor, Sant Autoli, Gaver, Estanys, Onda y Prats. (Doc. 1,294 de Jaume I, A. C. A.); Pons de Cervera en 1258 senyor del castell Sobirà de la Espluga de Francolí. (Doc. 1,559 de Jaume I, A. C. A.), etc. Lo castell de Cervera, Jaume I lo concedí en 1257 a Bernat de Fitor. (R. 10, f. 8, A. C. A.)

(1) Ramón de Cervera, poch abans de trametre al Rey d'Aragó lo seu deseximent, en 10 de desembre de 1259, vingué a comptes ab ell per la custodia dels castells d'Oliana y de Llinerola o Linyola, confessant Jaume I deureli 2.274 sous, 8 diners, per dit concepte.

(2) Guillèm de Cardona, en 1252, prengué part en la guerra del Vescomte de Cardona contra Jaume I. Tenia com a feudatari a N'Amalrich de Vallsegura, qui li havia donat en penyora de 2,300 sous jaquesos, lo castell de Santa Linya y les rendes de les Avellanes, ab condició «quem guardases lo castel am la vista despues e tenit lin guaytes aformas e quem puxa vater del Castel e dels homens si obeit in cian del Rey e no de negun altre homo».

(3) Pere de Berga acompanyà al Vescomte de Cardona en les guerres del 1248 y 1252. Al present any de 1259, no resulta ésser feudatari del Vescomte ni d'Alvaro de Cabrera.

(4) Apèndix, document XXV.

(5) Doc. 1,447 de Jaume I. En 1256 (18 agost), Pere de Berga cedí als Templers drets senyoriais en les cases que tenien aquests en la vila de Berga «in quibus domibus supradictis positus populare quinque fochos videlicet quinque mansiones populatas habere cum hominibus et mulieribus qui sint vestri proprii et solidi ipsi et eorum proles cum omnibus bonis que ibi habuerint in perpetuum quicumque quia populati fuerint in dictis domibus non teneantur ipsi nec eorum posteritates mii vel meis quicque facere vel solucere aliquo tempore de cetero ratione hostis caualcate segii cugucie intestacionis exorchie questie tolte forcie vel exaccionis cuiuslibet iure vel consuetudine seu alio quolibet modo mii competentibus vel competere debentibus in villa Berge». «Retento tamen mihi et meis in predictis hominibus et mulieribus qui ibi habitantes fuerint iusticiam sanguinis». (Doc. 1,457 de Jaume I, A. C. A.)

(6) Bernat de Ça Portella, originari del castell del propri nom, en lo Bergadà, en 1260 (21 maig) rebé de Pere de Berga los dos castells de Montmajor y Querol, prometentli feultat: «et iunabo nos et ualebo vobis et tenebo me vobiscum contra omnes homines iuste et iniuste». (Doc. 1,608 de Jaume I, A. C. A.) Als pochos dies, Ça Portella y sa mare Blanca, venien a Pere de Berga los castells de Carcia y de Montlet. (Doc. 1,610 de Jaume I, A. C. A.)

Cardona, sabent-li'n molt greu, envià son acuin·dament al Rey. Lo rebé a Osca (8 janer 1260), y als 4 dies hi respongué breument y en los termes generals que ho solia fer (1).

Los germans Guillèm y Huguet de Cervelló (2), se desexiren, adu·hint, lo primer, certa malifeta de la ciutat de Barcelona que l'obligà a pledejar ab gran mesió o despesa sua; y quan lo plet fo per termenar, Jaume I rebutjà donarli jutjes. També apuntava una injusticia que aquest li'n feu en la honor de Cervera; no oblidantse de retraure la retenció de les postats del Comte d'Urgell (3). Era valiosa la cooperació del primer, puix dominava en la comarca del Llobregat, junt a pertenen·cies de Jaume I a Molins de Rey, en tant, que després de Barcelona, ell era la principal potencia de dita comarca (4).

Huguet de Cervelló se mostrà quexós, ab Jaume I d'un tort rebut en son castell de Sant Antolí al Urgell (5) y retregué les injustícies que deya comeses contra son germà Guillèm y lo Comte d'Urgell.

De Osca li escrigué, lo Rey, a Guillèm de Cervelló (11 janer 1260), trovarse aparellat a estarli a dret a ell y a quants haguessin motiu de discórdia. Mes, tota vegada que l'acuindava, acceptava lo reptament declarantse irresponsable del dany que en avant fes a ell o a sos homes o a rès del seu. Ab consemblants paraules contestà a Huguet.

Darrers aparellaments al anar a esclatar la guerra (janer 1260). — Lo Rey y los valedors d'Alvaro de Cabrera, activaren llurs prepara·

(1) Apèndix, documents XXVI y XXXI.

(2) La defecció de Guillèm de Cervelló, gendre del Vescomte de Cardona, estaria des·contada. Era una de les principals families catalanes. Guerau Alamany de Cervelló fou de la junta que promulgà los *Usatges* (1068). Pere Tomie suposa que en lo segle XI, Guillèm Ramon de Cervelló era baró de Pontils y de la Llacuna, acompanyant al Comte de Barcelona a les conquestes de Mallorca (1114) y d'Almeria (1147). Les possessions de Guillèm de Cervelló al Llobregat, en 1264, arribaven fins dessota Montjuich en terme de Provençana. (Doc. 1,798 de Jaume I, A. C. A.)

(3) Apèndix, documents XXVII, XXVIII, XXIX y XXX.

(4) Coneguda és la necessitat que tingué de defensarse la comarca del Llobregat en 1257, organisanthi Jaume I, d'acort ab Barcelona y ab la Mitra de dita ciutat la defensa armada dels habitants d'aquelles parroquies, obligantse'ls, per repelir als malfaytors, a tenir bal·lista ab cent tretes, o bé llansa y espasa y a exir aparellat a la ajuda del dampnificat, quan aquest metés lo só (*emitat sonu n qd és só motent*). Aquesta organisció no fou suficient pera repelir les cavalcades dels guerrejants, segurament d'En Guillèm de Cervelló. (*Lo Sometent, noticias històricas y jurídicas de su organisció*, per Coroleu y Pella (Barcelona, 1877), pl. 36, axí com *Notas històricas de Serríá* (Barcelona, 1897), *Apèndice de documentos*, doc. XXI.), Guillèm de Cervelló, als dos anys de possehir la baronia de Cervelló, tingué una guerra particular, de quines malifetes fou perdonat per Jaume I a 12 janer 1258. (R. 9, f. 9, A. C. A.)

(5) Lo castell de Sant Antolí fou legat en 1182, per Berenguer de Bellestar a son germà Bernat (doc. 29 del 28 *Armari de Testaments* del A. Gran Priorat S. Joan). En 1273 Jaume I feu emparar Sant Antolí y Pallerol a Guillèm de Castellolí, per no haver complert ab sa condició de feudatari. (R. 22, f. 4, A. C. A.)

Huguet de Cervelló havia heretat de sa tia Marquesa, viuda de Guillèm de Guardia y comanadora d'Alguayre y de Cervera y de sa cosina Guerau priora d'Alguayre, lo castell de la Espluga Sobirana de Francolí (1253). Hugué qüestions ab los Templers per dit Castell (1255-1263) (Docs. 284, 300, 311, 326 y 374 del *Armari 16*, Arx. S. Joan de Jerusalem). En 1259 estipulà ab los Templers que sols tindria la tercera part de les rendes de Sant Antolí en feu de dita Ordre. (Doc. 1,550 de Jaume I A. C. A.)

tius per la guerra, en lo mes de janer. Jaume I recomenà a la Comtesa de Bearn establís de gent lo castell de Montcada (27 janer) (1): prengué de Ramón de Palafolls y d'Arnau Guillèm de Cartellà, les postats dels castells de Puig-Dauder y de Rocacorba (1.er febrer) (2), fentles entregar a Guillèm de Castellnou (3). Y al tenir compte que ningú visqués descuidat, procurava reforçar los llochs dèbils, cas de sobrevenirloshi greus perills. Axis recomenava als homes de Cubelles y de la Geltrú defensassen a Ramón de Manresa, ciutadà de Barcelona, qui possehia lo castell de la Geltrú, si fós atacat (31 janer 1260) (4). De les precaucions preses en terra d'Ausona, quin bisbe era germà d'un dels guerrejants, poch ne sabèm, si no és l'orde donada al veguer Pere de Vilaragut, de fortificar la església de Gurb, hón los vehins hi havien de prestar serveys de guayta, y recullirshi en cas d'èsser atacats (5).

La política de guanyarse amistats sospitoses ab donatius y concessions la posà en joch lo Monarca. Gilabert de Cruilles n'obtingué aquells dies un bon cavall (24 janer 1260); Guerau de Maldà, perseguit de sos acreedors, logrà un decret de moratoria de qualsevulla deutes fins a 30 de setembre vinent (28 janer 1260; los vehins del Arbós obtingueren anàloga moratoria (29 janer 1260) (6), etc.

Los pobles de la jurisdicció de la Corona contribuïen a les despeses de la guerra. Prò a pagar may hi han sigut diligents. Axis és los Jurats de Tarragona y de Tortosa reberen requeriments de pagar lo que tenien assignat (7).

Esclata la guerra entre Jaume I y los nobles rebelats (22ª janer 1260). — Entrèm al temps en que, començada la lluyta, los vassalls d'uns y altres guerrejants, experimentaren los seus desastrosos efectes. Per desgracia faltan relacions directes de fets. Mes sa carencia no és suficient per suposar que no tingués ulteriors conseqüències, donada la calitat dels coligats.

Una emigració se constata en los habitants del baix Llobregat, los qui, ab llur bestiar, béns y armes, passaren a Tortosa, abandonant uns conreus immellorables. Lo vechinatge dels valedors de Guillèm de Cer-

(1) Reg. 10, fol. 127. (A. C. A.)

(2) Apèndix, documents XXXVI y XXXVII.

(3) Apèndix, document XXXVIII.

(4) Reg. 10, f. 128. (A. C. A.)

(5) Lo 28 febrer 1261, lo veguer Vilaragut declarà haver exigit injustament als vassalls de la Mitra de Vich en los termes del Estany, Manlleu y Sant Esteve de Castelló, servey d'obres y de guayta en la guerra entre Jaume I y Ramón de Cardona, lo Comte d'Urgell y altres nobles catalans: «quod propter guerram que inter dominum Regem et nobiles Raimundum de Cardona Comitem Urgellensis et alios nobiles Cathalonie feci operari sacrarium ecclesie sancti Andree de Gurbo ad quod opus injuste feci esse homines vestros quos habetis infra terminos Castri de Gurbo et facere guaytas et non tenebantur nec debebant illud facere». *Llibre del Dr. Joseph Rocafort, Pere.*, foli 241, formant part del *Sacrie Catalonia Antiquitatis monumenta*, manuscrit del P. Jaume Pasqual.

(6) Reg. 10, fol. 127. (A. C. A.)

(7) Apèndix, documents LV y LVI.

velló los portaria a cas tant extremós, demostrantnos que la lluyta se menà a les matexes portes de Barcelona. No oblidèm, que, abans constatarem existir manifesta discòrdia entre aquesta ciutat y En Cervelló. Aquells pagesos emigrants sufriren no poch en son viatge a les terres que rega l'Ebre, puix al passar per Cambrils y Cabra foren detinguts y atropellats. N'hagué sentiment Jaume I, y manà se'ls restituís tot lo penyorat o pres, dexantlos lliures (29 janer 1260) (1). Altres pobladors de la comarca del Llobregat cercaren la protecció sobirana per millor salvaguardarse dels efectes de la guerra. Hu d'ells, Pere de Clariana, senyor de la casa de Fallejà, situada en domini del castell de Cervelló (2), se feu donar guiatge reyal evitant ésser dampnificat de la gent de guerra de Jaume I. Qual quiatge extengué a altré casa que tenia en terme de Castellví de Rosanès (10 febrer 1260). La concessió de guiatge y salvaguardia reyal donava dret a erigir lo penó de les quatre barres en los llochs ahón s'atorgava y a rebre protecció de la gent del Sobirà. Altres propietaris del Llobregat seguiren lo mateix procehiment com feu En Ferrer de Vilanova (qui llavors se trovava a Tunij), posant sa casa de Vilanova sots guiatge reyal (24 janer 1260). Li imposà Jaume I dugues condicions: que d'ella no n'exís dampnatge als partidaris del Rey, y que al retornar Ferrer de Tunij no li fes guerra. Ab consemblants condicions guià a Arnau Guillelm de la Barca per sos castells y vilès de Montfalcó y de Mediona (10 febrer 1260); a Ramón de Castellaulí per lo castell d'aquest nom y la casa de Mòcolores (22 febrer 1260); a Arnau de Montbuy per la casa de Vilanova dita de la Vall del Escut (22 febrer 1260); a Bernat de Pontons per sos béns (3); al Bisbe de Lleyda per son castell de Castelló del Bisbe; a Galceràn de Pinós per son castell de Taltavull, mentres estigués fora de Catalunya y per deu dies després de comunicarli lo cessament de dita salvaguardia (8 febrer 1260) (4), etc.

Caldrà advertir que Jaume I, al iniciarse la guerra, tenia d'exir de Catalunya, vers Castella, per conferenciar ab aquest Rey. Passant per Cervera hi deturà, a fi de negocijarhi la pau.

(1) Apèndix, document XXXV.

(2) 1257 (24 setembre): «Sit notum cunctis. Quod ego Bernardus de Cleriana de Palegiano cum hoc publico instrumento perpetuo valituro concedo et recognosco per me et meos presentes et futuros vobis domino Guillelmo de Cerullione et vestris quod domus inea de Palegiano cum omnibus mansis hominibus feminis honoribus pertinenziis terminis et juribus eiusdem sicut ego et antecessores mei tenuimus in termino castri veteri de Cerullione in parrochia sancte Eulalie de Palegiano vel alibi fuit et est de dominio et feudo vestro et eandem tenco et antecessores mei tenuerunt per antecessores vestros et tenco et debeo tenere eandem domum per vos et vestros ad feudum». (Doc. 1494 de Jaume I).

La casa de Fallejà feya anys estava erigida en los termes del castell de Cervelló. En l'any 1147 Pere Bernat, en son testament la llegà a la sua filla Ermessendis (Doc. 30 del 28 *Armarí de Testaments*, Sach A, del Arxiu del Gran Priorat de Catalunya de Sant Joan).

(3) Apèndix, document XXXII.

(4) «Ita quod in predictis malum aliquod non faciamus nos nec valitores nostri quousque siuus reuersi in Catalonia de vistas quas nunc cum Rege Castelle celebrare debemus nec ex tunc per decem dies computandos a die in antea qua hoc vobis faciemus scire. (Reg. 10, f. 130.)

Reclamació de Tagamanent al Vescomte de Cardona. — Encara estava a Barcelona Jaume I, quan se mostrà benigne ab dos dels rebelats, Berenguer Arnau d'Anglerola y Arnau de Llers, féntlosi retornar los béns incautats de Corbins, fins que ell arribés a Lleyda (27 de jáner 1260) (1). Poch abans d'exir de Barcelona insistí ab lo Vescomte de Cardona que li retornàs lo castell de Tagamanent (1 febrer 1260), de quina retenció ne protestava lo Rey (2). Li retreya que son predecessor Ramón Folch IX de Cardona consignava dita restitució al Rey en son testament, demanantli que li'n mostràs aquest. La insistencia del Monarca tenia sa rahó d'ésser, puix Tagamanent dominant la vía de Vich, era la clau d'aquest camí. De tal manera, que Jaume I, segurament per dita causa, mudà tan antich camí, obligant als viandants a passar per Caldes de Montbuy, Sant Felú de Codines y Centelles. Quina marrada estigueren fent fins al any 1274, en que's tornà a restablir lo vell camí natural de La Garriga y Congost de les Codines (3). Y precisament en 1274 és lo primer nomenament de batllé fet per Jaume I a Tagamanent. Lo qual prova ja se li havia llavors retornat lo castell.

Les conferencies de Cervera (4-19 febrer 1260). — Anant a Castella, Jaume I deturà alguns dies a Cervera per conferenciar ab los representants dels rebelats. De les entrevistes n'exí una fórmula de caràcter pràctich, y començament de la pau a Catalunya. Hu dels qui portà la ven a Cervera per los cavallers desexits fôu Guillèm de Castellaulí, y altre dels àrbitres per lo Rey fôu lo Bisbe de Barcelona.

Com a resultat del acort que's concertava vehèm efectuarse concessions del Rey en prò dels qui venien a pau, en recompensa de sa bona intenció per la pública tranquil·litat. Guerau, vescomte de Cabrera, obtingué per sis anys les rendes reyalas a Llagostera y Caldes (5 febrer 1260), y acceptà la obligació de servir a Jaume I en les guerres, exceptuada la que llavors se menava ab los nobles catalans, en la que, emperò, hi custodiaria los camins d'aquell districte, per manera que hi regnés neutralitat absoluta (24 març 1260) (4). L'espai de temps que va entre la oferta y la acceptació, quasi podèm indicarlo com empleat en negociacions generals y componendes per venir a pau total.

(1) Apèndix, document XXXIV.

(2) Apèndix, document XXXIX.

(3) «Noverint vniuersi etc. Cum nos Jacobus dei gratia etc. Concesserimus hominibus nostris ville Calidarum de monte boyno quod caminum siue via quod seu qua itur de barchinona apud vicum transint per villam Calidarum et non per Congustum de Codinas sicut ab antiquo fieri consuevit et intellexerimus quod homines transeuntes per ipsam viam per nos concessam ipsis hominibus Calidarum dampnum et grauamen maximum inde paciebantur. Idcirco concedimus vniuersis et singulis volentibus transire ire et redire per dictum Caminum seu viam de Congusto de Codines quod possint hoc facere libere non obstante dicta concessione per nos facta dictis hominibus Calidarum. Mandantes etc. Datum barchiuone IIIIº kalendas Augusti Anno domini Mº CCº LXXº quarto». (Reg. 19, f. 151, A. C. A.)

(4) Apèndix, documents XL y XLV.

Treva pactada entre los guerrejants (15? febrer 1260). — No tenim nova precisa de quan se suspengueren les hostilitats. Es positiu que la treva era un fet en 18 febrer 1260, segons carta del propi Sobirà a sos vassalls de Ça Reyat, Cabra y Forés, tramesa desde Cervera (1). Los hi deya que estava en treves ab lo Comte d'Urgell, ab lo Vescomte de Cardona y ab Guillèm de Cervelló y ab llurs valedors. Ab estes paraules mostrà com aquests tres eren los veritables confabulats, y los altres cavallers que figuren en lo mohiment mers comparses de la insurrecció. Se pactaren treves fins als cinch dies següents d'aquell en que fossen denunciades, tant per lo Rey com per son fill l'infant Pere (llavors l'altre infant Jaume era a Mallorca (2), d'ahón tornà molt entrat l'any 1260), com també per qualsevol dels nobles guerrejants. Fins a nova ordre se paralisaren les operacions de la guerra, trametentse comunicacions per evitar nous dampnatges.

Seguexen los capítols de recompenses al acort de concertació de treves. A 23 febrer 1260, havent passat a Lleyda, Jaume I promet donar al aragonès Bernat de Mal-lleó del dret de peita a Ainsa, 1,045 sous jaquesos, per haver custodiat la frontera contra lo Comte d'Urgell (3). A Pere de Montcada li oferí 4,500 sous jaquesos que li'n debia, assegurantloshi de la peita d'Almodovar, y altres 5,000 sous barcelonesos, de les quisties de Cabra, Forés y Ça Reyat. A Guillèm de Cardona li assegurà altre deute de 2,242 sous jaquesos sobre les percepcions de valedors del Comte d'Urgell y del Vescomte de Cardona en les viles de Camarasa y Cubells (4). Ni en aquesta ocasió, ni may, desmentí Jaume I sa fama de generós, com ell mateix ja's reconeixia, al dirli a Ramón de Cardona *qu'en lo mon no ha negun princep qui tan poch torti fassa a sos homens com nos als nostres, en ans per ben fer et per grans suficences que los fem los perdem*.

Lo principal objecte de les treves signades a 15? febrer 1260, fón sentar los fonaments d'una pau y concordia definitiva ab los rebelats.

Mes siga que les negociacions no foren del agrat del Vescomte de Cardona, o siga que les exigencies d'aquest pera reduirse a la pau resultaren desmesurades, lo cert és que lo primer día de Quaresma d'aquell mateix any, trovantse a Fluvià, reté les treves al Rey y se disposà de nou a combàtrel (5). Emperò no passà de menaça y no tornà a la guerra. Ans la pau ab los cavallers rebelats, inclús ab lo propi Ramón de Cardona, signé positivament signada.

(1) Apèndix, document XLI.

(2) «Anno domini M° CCLI (° VI kalendas September so fo lo derrer dimarts dagost moe lo seignor infant en Jacme de lerida per anar a malorcha. So fo derrer dimarts dagost quel Senior enfant exi de lerida per anar a malorcha et entro al dimecres de Sinquagesima a IX meses menys VII dies et munta la messon del seignor enfant a rao de XX mil sols lany XIII MDCL sols regalium». (Reg. 11, f. 257. A. C. A.)

(3) Apèndix, document XLII.

(4) Apèndix, document XLIII.

(5) Apèndix, document XLIV.

Incident a Butçenit y Exafava (janer-febrer 1260). — Quan se pactaven les treves a Cervera ocorregué un petit incident que mereix relatar-se. Berenguer Arnau d'Anglerola tenia empenyorats al Rey sos dos castells de Butçenit y Exafava en garantia de 5,000 morabatins. Ho motivà una acusació de falsa moneda (1). Aquests processaments sigueren usuals en lo regnat de Jaume I, conceptuantlos conseqüència de la sua política econòmica, puix atorgà a particulars la fabricació de la moneda en tots sos reyalms. Llavors, la acusació de falsificador de moneda era una bona arma, sovint esgrimida, per la calúnnia. Consigna la historia que l'esforçat capità Blasco d'Alagón, victoriós dels francesos en la Calabria, retornà d'Itàlia en 1291 pera defensarse de moltes calúnnies que li havien acumulat, entre elles la d'encunyar moneda falsa.

Quan en los mesos de juliol y agost de 1259 lo Comte d'Urgell combatia ab Ramón de Montcada, Jaume I guià a Butçenit y Exafava, evitant que dits llochs siguessin dampnificats y la gent sua los considerés llochs reyalms. Y perque de dita neutralitat no se'n aprofités N'Anglerola, qui guerrejava ab lo Comte d'Urgell, li imposà la obligació de no poder combatre als seus enemichs lo dia que sortís de qualsevulla d'aquells dos llochs, y de no recullirshi sinó passats vuyt dies d'oportunar dany a sos contraris.

De quins pactes y treves se desexí Jaume I (20 janer 1260), conseqüència de la rebelió de Castelló de Farfanya, ab grans protestes de N'Anglerola. Aquest deya era injustament desguiat, y pretenia no li fos oportunat dany fins passats trenta dies. Com Jaume I no li'n fos cas, insistí N'Anglerola en ses protestes. Lo Rey anà personalment a Exafava (7 abril 1260), ahont Anglerola li trameté nova lletra, demanantli esmena dels perjudicis y senyalament de jutge y dia per fallar llur controversia. Lo Rey li lliurà salconduyt perque a despit de la guerra pogués arribar a la sua cort y defensarse davant lo tribunal. Desconexèm com acabà l'incident. Exafava après tornà a poder de N'Anglerola (2).

Segueix la hostilitat d'alguns cavallers contra lo Rey (abril 1260). — Fins dintre lo transcurs de les treves precursors de la pau final, nous deseximents mantingueren latent l'esperit de rebelió. No són de cavallers de primordial importancia, sinó de valedors dels directors del moviment. Axís considerarem lo deseximent de Guillèm de Rajadell, responèntli Jaume I, desde Exafava, inculpantlo de que l'acuin-dàs havent rebut benefici d'ell (9 abril 1260) (3).

(1) Apèndix, documents XLVI, XLVII y XLVIII.

(2) En 1299 signava «Raimundus d'Angulariola dominus duxafava» (*Colecció d'Instruments d'Urgell*, doc. 17, Arx. Cat. Vich). En 1337 n'era senyora sa viuda Na Felipa d'Orcau filla de Ramón d'Orcau, senyor dels castells d'Orcau y de Galliner (*Dotatium*, vol. I, doc. CXXXIV, Arx. Cat. Sen d'Urgell).

(3) Apèndix, document II.

Altre acte d'hostilitat durant les treves fou l'apresonament de Guillem de Rocamadòr, cavaller de la part del Rey, per En Guillem d'Odena y sense que aquest hagués previament *acuindat* al Monarca. Odena era valedor del Vescomte de Cardona y de Guillem de Castellauí, puix al ocorre lo fet precedent, Jaume I se dirigí contra abdós nobles catalans (Exafava, 10 abril 1260), arbitrant la intervenció llur per fer que Odena retornàs a Rocamadòr una suma de diner percebuda per sa redempció (1).

També Pons Guillem de Torreella trencà les treves desafiant a Guillem de Castellnou, afecte al partit de Jaume I. Lo Rey ne protestà (29 abril 1260), y requerí del Vescomte de Cardona prohibís que Torreella dampnificàs a Castellnou (2).

Pau signada a Barcelona entre lo Rey y Alvaro de Cabrera (10 maig 1260). — Jaume I no's mogué aquests dies dels volts del Comtat d'Urgell, tractant de finir totalment la discòrdia. Desde Lleyda procehí a fer evaluar los dampnatges de la guerra, instant de les principals poblacions de Catalunya y d'Aragó, inquirissin los danys ocasionats per los cavallers desexits. Quina evaluació devien tramètreri a Barcelona abans del dilluns 9 de maig de 1260. La conferencia aparellada a Barcelona era precursora de la pau que signaren tots. Lo Comte d'Urgell també havia de trovarse en dita ciutat lo dimars 10 de maig de 1260 (3).

La avinença s'efectuà encomenant a persones que merexessen la confiança del Rey y del Comte d'Urgell, judicar y fallar llurs controverties ab rahó y justicia. Y los jutges als qui tal encàrrech se confià; foren N'Oliver de Termens y lo Bisbe de Barcelona. Les diferencies entre Jaume I y lo Vescomte de Cardona y Guillem de Cervelló se solucionarién de manera consemblant.

Lo Rey continuà a Lleyda fins a derrera hora, en tant que lo 7 de maig encara hi era, reclamant la paga dels subsidis de guerra a algunes ciutats reials, com Tarragona y Tortosa (4).

Fets subsegüents evidencién que en aquelles vistes de Barcelona finí la guerra y se vingué a pau. Lo propri Sobirà ho manifestava a Jaume de Cervera, quan aquest encara empatxava als vehins de Camarasa y de Cubells de portar llurs bestiar a pexer en los emprius de costum (5).

Les postats dels castells d'Agramunt y Balaguer, causa primordial de la guerra, presumim foren retornades al Comte d'Urgell abans de partir de Lleyda Jaume I. Puix En Ramón de Gironella, qui custodià

(1) Apèndix, documents L, LI y LII.

(2) Apèndix, document LVII.

(3) Apèndix, documents LIII y LIV.

(4) Apèndix, documents LV y LVI.

(5) Apèndix, document LVIII.

a Agramunt y la terra d'Almenara, al ocuparlos la gent del Rey, dexà dita guarda lo 7 de maig (1). Les despeses de dita guarda, les liquidà Jaume I, restantli a deure 8,683 sous barcelonesos (2).

Comença a encarrilar-se la causa dels dos matrimonis del Comte d'Urgell (maig 1261). — Altre conseqüència de la pau signada a Barcelona, fôu venir a solució pacífica la ruidosa controversia que promogué lo Comte Alvaro ab motiu dels seus dos matrimonis. Se nomenà jutge al Bisbe d'Osca, y Alvaro prometé no oposar excepcions maliciosas a la causa ni allargarla ab apelacions indegudes, estant aparellat a acatar lo que la Seu Apostòlica fallés en definitiva. Aximateix convingué que, si se declaràs bo lo segón matrimoni, retornaria la dot a Constança de Montcada, obligant per axò los castells de Ponts, Balaguer y Agramunt, los quals cobraria Jaume I, si no obehís al Sant Pare. Tenen lloch alguns actes que demostren l'acort pacífich a que vingueren lo Rey y lo Comte. Jaume I rebé d'Alvaro lo castell de Ponts (23 maig 1261), que feu custodiar per 12 homes a les ordres d'En Peramola (3). Aximateix li entregà Alvaro los castells de Somet, Fonts, Roda y Envit, empenyorats per Anfós I als Comtes d'Urgell (24 maig 1261), y pagantli Jaume I la suma de 1,500 morabatins alfonsins a que muntava llur penyora (4).

Lo Vescomte de Cardona en plena pau ab lo Rey (1261-1262). — Al Vescomte Ramón de Cardona lo veurèm ara, al entrar en la pau, expedit guiatges y salvaguardes. Aquestes garantíes a base tributaria, practicades per un rebelt semblen establir cert parangón entre la gent de guerra del segle XIII y los bandolers del XVII, puix Rocaguinarda y Serrallonga rebien tributs de les masies catalanes per salvaguardar-les de llurs malifetes. Prò lo sentit dels guiatges del segle XIII no és igual: aquí unes vegades significava protecció, altres neutralitat y altres perdó a *rancunies* precedents.

Lo guiatge que expedí lo Vescomte de Cardona a favor dels vassalls dels Templers mereix que hi posèm alguna atenció. Dit Vescomte y lo comanador de Barberà, Frà Guillèm d'Angleia, intervingueren ab Guillèm de Cardona perque perdonés als habitants del terme de Barberà. Guillèm tenia motius de quèxa contra d'ells. Lo perdó s'obtingué d'una manera completa (8 novembre 1260) (5). Al any se-

(1) Apèndix, document LIX.

(2) En la mateixa jornada en que lo Monarca passà comptes ab Gironella, li atorgà per tres anys, les rendes reials de La Quart y Montblanch, per 1,800 sous. Qual venda no's portaria a terme o's desferia, puix Jaume I vené les rendes de Montblanch en 12 maig 1260, per dos anys, a Pere Adam, batlle de Montblanch y de La Riba. (Reg. 11, f. 172, A. C. A.) Lo deute dels 8,683 sous, Ramón de Gironella l'obtingué en 11 juny 1260 del tribut reyal que pagaven les aljames de jueus de Gerona y Besalú, tribut reduït per lo Monarca, en 1260, a causa de llur pobresa (Reg. 11, f. 177, A. C. A.)

(3) Reg. 11, f. 234, A. C. A.

(4) Doc. 1256 de Jaume I, A. C. A.

(5) Doc. 1639 de Jaume I, A. C. A.

güent, no sols los vassalls dels Templers a Barberà, sinó los de les altres pertinències llurs, y tots los castells, llochs y viles de l'Ordre, si gueren posats sots la salvaguarda del Vescomte. Y a tall de Sobirà expedí manaments als seus batlles, sotsmesos, amichs, parents y valedors, manant que los protegissen, com si fossen pertinències sues propries (6 juny 1261) (1).

Lo Vescomte de Cardona antich aliat del Rey de Castella. — Ara se'ns revela aquest nou caràcter del famós cavaller Ramón de Cardona. Un dels compromisos de pau que signà ab Jaume I, expressa d'una manera indubtable que lo Vescomte de Cardona havia sigut aliat del Rey de Castella en ses lluytes contra lo de Aragó. Feta la pau en 1260, se comprometé Ramón de Cardona a no anar a Castella, fins y tant vingués a concordia son Rey ab Jaume I. En càs de guerra ab Castella, devía servir al Rey d'Aragó ab vint cavallers armats, de més a més dels altres a que ja hi venía obligat per sos feus ordinaris (1.er juliol 1261). Quedava exempt de servirlo ab aquests deu cavallers si Jaume I tenia guerra ab alguns dels qui estaven confederats ab ell (aludint segurament als de la conjuració de Castelló de Farfanya), ab lo Comte d'Empuries y ab Guillèm de Cardona (2). A tot axò, manifestava lo Vescomte rebre del Rey deu mil sous jaquesos. Jaume I se comprometia a avituallar a aquells soldats y indemnisarlos de les cavalca-dures que perdessen. Dita *valença* o obligació de socors en la guerra se feu per termini de dos anys, sense tenir que retornar lo Vescomte cap quantitat rebuda.

Fóu aquesta una manera com qualsevol altre de comprar la pau Jaume I y de ferse ben pagar sa neutralitat lo poderós Ramón de Cardona. Entrats en la vía pacífica, insistí lo Monarca en obtenir la devolució del castell de Tagamanent, pactantse en 29 març 1262 que Ramón de Cardona lo retindria deu anys més, y confessantse plenament pagat de tots deutes, que renunciava a la excepció *non numerate pecunie et doli*, que anulava qualsevulla escriptures exhibidores sobre dit castell y que serviria al Rey ab un cavaller per lo feu de Tagamanent (3).

(1) Doc. 1659 de Jaume I, A. C. A.

(2) Apèndix, document LX.

(3) Del 30 janer 1262 hi ha la provisió següent sobre nomenament de jutge del terme de Tagamanent: «Quod nos R. dei gracia vicecomes Cardone cum hoc publico instrumento damus et concedimus tibi Andree de monte grosso in omni uita tua tamen omnia iudicia siue sentencias et totum officium iudicis totius termini castris de tagamento: ita quod tu bene diligenter et legaliter tenas ibi officium iudicis et audeas et recipias omnes causas quas mouebantur vel fuerint infra terminum antedictum..... siue diffinias sentencialiter prout de jure fuerit faciendum habendo inde mandatum salarium atque decens. Ad..... sit hoc omnia nobis et nostris soluta. Testes p. rosselli Abbas sancti vincencii de Carreria? bg. guinart et G. de.....» (Manual VI del A. Curia Fumada de Vich.) Prorrogà 10 anys Jaume I al Vescomte de Cardona en 1262 (30 març, les rendes reials de Tagamanent, obligantse lo Vescomte, a servirlo ab un cavaller armat. (Reg. 12, f. 37 y Doc. 1692 de Jaume I, A. C. A.) En 1274 (29 març), lo Rey atorgà a Berenguer de Canadell la batllia de Tagamanent «ut tu sis bajuli dicti loci» (Reg. 20, f. 293, A. C. A.)

Com és de veure, tampoch no anà gens malament al copdiciós Vescomte la liquidació de la controversia sobre Tagamanent.

Finida aquesta espinosa qüestió, la més greu de totes les que en aquesta temporada mantenien lo Rey y lo Vescomte, tractaren d'anar a una definició general, matant ulteriors pretexts a noves guerres o deseximents. Ramón de Cardona declarà estar completament pagat dels empenyoraments y obligacions que havien contret los Reys d'Aragó ab son avi Guillèm de Cardona, ab son pare Ramón Folch y ab ell mateix, per conseqüència dels quals retenia los llochs de Manresa, Piera y Tagamanent ab sos termes y pertinències (1 maig 1262). Dexava exceptuat de devolució, tot lo que afectava a la darrera escriptura de donació reyal de Tagamanent per deu anys (1):

Sentencia del Bisbe de Barcelona y d'Oliver de Termens, finalisant les diferències entre los nobles rebelats en 1259 y Jaume I (6 febrer 1263).

— Los jutges designats per abdues parts, sentenciaren la controversia després d'un any de treballar en la causa. Jaume I seguint les indicacions dels jutges, perdonà als complicats en la revolta, dels dampnatges ocasionats fins a la data de la sentència. En lo perdó s'establí la reciprocitat per part dels cavallers desexits, en prò de les injurries a ells o a llur gent comeses per los valedors de Jaume I. Los nobles als qui adreçà, lo Rey, son perdó desde Çaragoça foren: Guerau de Cabrera, Ramón y Jaume de Cervera, Guillèm y Huguet de Cervelló, Bernat Ramón de Ribelles, Berenguer Arnau d'Anglerola com a valedors d'Alvaro de Cabrera, Guillèm Ramón de Josa, Ponç Guillèm de Torroella de Montgrí, y Guillèm y Ramón d'Odena com a afectes al Vescomte de Cardona (2).

Seguèxense convenis y més convenis entre Jaume I y alguns cavallers solucionant controversies que's menaven, atorgantlos quasi sempre, assenyalades mercès lo Sobirà. Tothom s'aprofitava de la debilitat del Rey o millor de son gran amor a la pau de casa, arrencantli concessions oneroses (3). Jaume I, pera afrontar greus complicacions exteriors, accedia a moltes exigències, merexent dels seus crítichs, quasi dictat de mal administrador.

Solució de la controversia entre la ciutat de Barcelona y Guillèm de Cervelló (4 agost 1263). — La antiga pugna que existia entre lo senyor de Cervelló y la ciutat de Barcelona, se posà de relleu en les operacions de la guerra civil, com ja havèm vist (janer, febrer 1260). Desconexèm la forma y detalls dels fets. Ara tenim a la vista una nova

(1) Document 1,697 de Jaume I, A. O. A.

(2) Apèndix, document LXI.

(3) La condescendència y magnanimitat de Jaume I per los cavallers de sa terra, la experimentaren axis los més alts, com los de menor categorin. Arnau de Llers, que pertanyé als derrers, en 9 juliol 1261, obtingué del Monarca 600 morabatins, que li foren pagats ab un cavall y ab 450 morabatins en diner. (E. 11, f. 236, A. C. A.)

conseqüència, al solucionar-se ab aquest contracte, les divergències més greus, en que seguien en 1263.

Lo Monarca fou l'arbitre qui acabà dites qüestions dictant sentència en presència de cavallers afectes a Guillèm de Cervelló, que la robustiren ab llurs signatures, çò és, Pere de Berga, Guerau de Cabrera, Huguet de Cervelló y Berenguer Arnau d'Anglerola (1).

A Guillèm Albars, qui residia al Castell de Cervelló, se li prohibí habitar en cap lloch del Llobregat. Bernat Ferrer, inculpat d'homicidi a Barcelona, havia d'ésser expulsat del territori de Cervelló. Guillèm de Cervelló alçaria la prohibició de molre en los molins reynals de Llobregat y Jaume I faria altre tant en lo que pertocava a privar de conorre als molins d'En Cervelló.

Lo capítol més interessant d'aquesta sentència arbitral, és lo que fa referencia a una limitació establerta a la acció executiva del Veguer de Barcelona, quan tingnés de procehir judicialment per deutes, contra vassalls de Guillèm de Cervelló, puix devia posarho a conexe-ment previ del seu batlle y practicar determinades actuacions. No s'ha d'oblidar, que, gran part de les terres del Llobregat subgetes a la jurisdicció d'En Cervelló, estaven encloses dintre los termes del territori de Barcelona, segons vingueren a estatuirse a derreries del segle XII o començament del XIII, quan crexien los privilegis de la ciutat y por tant sots la jurisdicció del Veguer de Barcelona.

Ab tant senzilles disposicions, acatades per abdues parts, s'acallaren totes les altres diferències y reclamacions.

Nou perill de rompre la pau lo Vescomte de Cardona y Jaume I (janer 1264). — Tantes complacencies anaven a esdevenirli estèrils a Jaume I, al acabarse l'any 1263, per lo mal caràcter del bregós Vescomte de Cardona. Aquest y son allegat Guillèm de Cardona, s'aparellaven a moureli nova guerra. Ho sapigué lo Rey, y per evitarla, en 9 janer 1264, cercà la conciliació escrivintlosi que's trobava aparellat a fèrlosi dret de totes les quexes que d'ell tinguessen. Transpiren, dites lletres (la una en català y l'altre en aragonès), lo desitj del Rey de consolidar la pau. Son contingut, en cas d'avençar la discòrdia iniciada, demostrava palpablement la injusticia de la nova guerra, quan no'ls hi posava cap obstacle a la recta administració de justícia en les controversies llurs (2).

Que la pau no s'alterà, ho diu la documentació puix rès més se torna a trovar d'aquest conflicte en perspectiva.

Com acabà lo malaventurat Alvaro de Cabrera, comte d'Urgell. — Cecília de Foix prescindint dels tractes que menà Alvaro ab lo Rey, dilatà la prosècució de la causa del matrimoni, aduhint, entre

(1) Document 1,749 de Jaume I, A. C. A.

(2) Apèndix, documents LXII y LXIII.

altres rahons, que lo Bisbe de Lleyda era oncle de Constança de Montcada, que lo Rey y l'infant Pere se mostraven apassionats per Constança y que ella no podia comparèxer a Lleyda per no creureshi en seguretat, etc. (Desembre 1260). Se passava temps ab aquest incident, quan lo Bisbe d'Osca prescindintne, fallà declarant a Constança veritable muller d'Alvaro de Cabrera. Aquest no acatà la sentència motivant amonestacions y manaments y essent posades ses terres y estats en entredit per la Esglesia. Lo Sant Pare encomenà a Sant Ramón de Penyafort y al bisbe de Barcelona, Arnau de Gurb, lo compliment de la sentència del Bisbe d'Osca (20 febrer 1263).

Cecilia de Foix obtingué altre butlla pontificia, que encarregava lo conexement de la causa, als bisbes d'Oloron y de Comingés (4 maig 1263). Constança no respongué a les citacions d'aquests prelats. Tampoch Alvaro de Cabrera comparexé davant lo nou tribunal adubint per motiu estar, Carcasona, a més de dugues jornades de son domicili sotsmetentse a les decisions del tribunal eclesiàstich (16 setembre 1263) dexant a Cecilia de Foix y prenent a Constança, ab qui habità un any. Llavors lo Comte tenia 24 anys.

Los jutges francesos sentenciaren en prò del matrimoni de Cecilia, anulant la sentència del Bisbe d'Osca (26 febrer 1264) y seguint nous procehiments eclesiàstichs contra d'Alvaro. Aquest dexà a Constança y tornà a pendre a Cecilia. Intervingué lo tribunal eclesiàstich català, y lo Bisbe de Barcelona (juliol 1264), en calitat de nou jutge, confirmà la sentència del Bisbe d'Osca, no obehintla Alvaro. Lo Sant Pare, a indicacions de Sant Ramón de Penyafort, confià la causa al Cardenal Prenestino (15 maig 1266) qui la fallà en favor del matrimoni de Constança (abril 1267).

En axò, lo Rey d'Aragó se dirigí contra los dominis d'Alvaro de Cabrera prenentlosi tots, quedant a la darrera expressió. Perseguit per noves censure eclesiàstiques emanades de Roma, se retragué a Foix ab Cecilia, hont morí prompte (en 1267 segons uns autors o en 1268 segons altres) essent d'uns 28 anys d'etat. Dexà de Constança de Montcada una filla de nom Elienor y de Cecilia de Foix dos fills, Ermengol y Alvaro, lo primer dels quals fou Comte d'Urgell.

APÈNDIX DE DOCUMENTS

I.— 1259 (24 juliol).— *Guiatge reyal als llochs de Butçenich y Exafava, que eren de B. A. d'Anglerola y estaven a mans del Rey en penyora.*

Jacobus etc. Guidamus et assecuramus vobis berengario Arnaldi de Angularia Castra et loca de botçenich et de Oxafava quod a vobis tenemus obligata per V mille morabatinis vt in carta inde facta plenius continetur. Ita quod homines habitantes in dictis locis et suis terminis propter guerram

quam uos cum aliquibus habeatis, non recipient in personis uel rebus ab aliquibus inimicis uestris, malum aliquod neque dampnum dum nos dicta castra et loca tenebimus. Ita tamen quod die quam exietis de dictis locis uel aliquo predictorum, non faciatis inimicis uestris aliquod malum; et quod a die quam eis malum facietis usque ad octo dies primos continue numerandos, non intretis nec rodeatis in locis predictis uel in aliquo predictorum. Datum apud Tudelam vrgelli IX kal. Augusti Anno domini M^oCC^oL^o nono.

II. — 1259 (2 novembre). — *Carta del Rey als nobles catalans que li aparellaven guerra, a fi d'evitarla.*

Jacobus dei gratia etc. Nobili et dilecto Aluaro dei gratia Comitis vrgelli Salutem et dileccionem. Relacione quorundam intelleximus quod proponitis habere guerram nobiscum: quod non credimus ullo modo verumtamen nos sumus parati facere uobis directum de querelis si quis de nobis habetis ad cognicionem Richorum hominum nostrorum uel ad cognicionem prelatorum terre nostre et talis iudices uobis assignauerimus quod ipsos recusare non poteritis ullo modo. Datum Ilerde III° nonas nouember Anno domini M^oCC^oL^o nono.

Sub eadem forma scripsit dominus Rex hn. Raimundi de Ribellis, R. de Ceruaria, Bng. Aⁱ de Angularia et Jacobo de Ceruaria et eodem anno et die et in eodem loco.

Sub eadem forma et eodem die et Anno scripsit dominus Rex G. de ceruillione.

III. — 1259 (2 novembre). — *Jaume I ofereix al Vescomte de Cardona, ferli deguda justícia.* — (R. 11, f. 262, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. viro Nobili et dilecto R. dei gratia vicecomite Cardone Salutem et dileccionem. Intelleximus (quod proponitis)... tatem habendi Guerram nobiscum quod non possumus credere ullo modo propter magnas conueniencias quod sunt inter nos et uos et fecimus uobis tantum bonum et honorem. Verumtamen si nos proponitis Guerrejare dicimus uobis quod sumus parati uobis facere directum ad cognicionem Richorum hominum nostrorum uel prelatorum terre nostre de querelis quas de uobis duxeritis proponendis. Ita quod tales iudices uobis assignabimus quod ipsos recusare non poteritis ullo modo. Datum Ilerde III° nonas nouembris Anno domini M^oCC^oL^o nono.

IV. — 1259 (6 novembre). — *A Castelló de Farfanya se desix lo Vescomte de Cardona, del Rey d'Aragó.* — (R. 11, f. 244, A. C. A.)

Die Sabbati XIII idus (1) december: fuerunt oblata domino Regi diffidamenta R. de cardona et bg. A. de angularia sub hic forma apud Oscam.

(1) No existeix lo XIV idus de desembre. Es una equivocació del escriptor que nos permetem creure vulla significar sis dies après del de la expedició de la carta, o siga del VIII idus de Novembre, que equivaldria donchs, al dia 16 de novembre.

Al molt amat et honrad et noble seyor en Jacme per la gracia de deu Rey darago etc.: de mi on R. de cardona per la gracia de deu vescomte de cardona Salut et amors: Fas uos saber seyer, que, per les desmesures que uos fets als rics homens de Cataluia et per so com nos trencats nostres costums et nomenadament al Comte Durgel et a daltres et a mi hoies a saber quem contenets que yo no port foneuol, nen traga, et que auets feta pendar la porta del cal del castel de munt blanc que he dezeret de mi, per zo, cor yo et mos kryatsz auem husat dentrar et dextr per aquela porta, et per precs que yo fets uos naia, ... feits fer, no mo auets uulgut fer adobar; et per altres torts que uos nos fets; et per nostres custums quens trencats a nos et als altres caualers de Cataluia, fas uos saber queus accuide, et quem desisc de uos, que de mal que yo faza als uostres homens ne a la uostra terra, tengut nous en sia. Datum a castel nou (1) VIII idus nouember.

V. — 1259 (6 novembre). — *B. A. d'Anglerola se desix de Jaume I.* — (R. 11, f. 244, A. C. A.)

Al molt honrad et noble seyor en Jacme per la gracia de deu Rey darago etc. de mi en bg. A. danglerola Salut et amors: ab tot honrament fas uos saber seyer que pel Comte durgel que o nol, a qui yo son tan tengut que falir no lin puix, mal et greu que me (m'es?) queus acuydem, em desisc de uos, que de mal que yo faça als uostres homens ne en la uostra terra tengut nous en sia. Datum a castel nou (2) VIII idus nouember.

VI. — 1259 (26 novembre). — *Lo Vescomte de Cardona desexintse de les penyores que tenta del Rey d'Aragó.* — (R. 11, f. 244, A. C. A.)

Reuerendo domino Jacobo dei gratia Regi Aragonis etc. R. per eandem vicecomes Cardone, Salutem et dileccionem. Fem uos saber seyor que uim uostre missatgé queus retesem la peyora queus auiem feta fer: la qual cosa hauem feta: es certs com moltes uegades uos aiam trames missatgés quens pagassets los diners quens deuets et fer nou auets uulgut: desexim nos de uos que nous siam tengutz de peyora queus façám, als homes uostres, ne a les lurs coses. Datum apud Casteló VI kalendas december Anno domini MCCL-nono.

VII. — 1259 (26 novembre). — *Alvaro de Cabrera declara la guerra al Rey d'Aragó.* — (R. 11, f. 243, A. C. A.)

... december Anno domini MCCL nono quidam trotarius Comes vrge-lensis obtulit domino Regi diffidamenta ab ipso Comite et a Geraldi de capraria fratri suo et bn. R. de Ribelles et a bn. de Capdella et a dalmacio de beliana sub hac forma.

(1) Es un error del escrivà qui copià aquests documents als Registres reyalis, posarhi *Castell-nou* per *Castellón*.

(2) En altre carta exactament igual del propi Anglerola, que està borrada, diu *Datum a casteyllon*, que es també Castelló de Farfanya.

Illustrissimo domino Jacobo dei gratia Regi Aragoni Maioricarum Comiti barchinono Ac domino Montipesulani: Aluarus per eadem Comes vrgellensis Salutem et reuerenciam cum honore: ben sabetz uos senyer que uos nos demanas la postat dagramunt et de Balaguer et de linerola et duliána simplement et que nos laus doniam benignament et simpla axi com uos les nos demanas et a cap dels X dies que redre les nos degesem eus tramessem bn. R. de ribelles quis prega eus dix de part de nos que uos nos reedesets les postats dels dits locs on donades les nos auiem axi com dret et costum es de barchinona et uos sobre aso no les nos auets uolgudes redre ans les nos tenits de nos forzades et sobre perferta de dret lo qual nos nos auem perfet tota uia et fem encara de seent saluador ença so es VIII Idus Augusti part dret et part rao et part costum de barchinona nos tota hora a uos clamam merce et fet mostrar et pregar a richs homens et a homens dorde et daltres que uos les dites postatz nos reedesets et peresetz nostre dret, axi com costum es de Catalunya la qual cosa uos no auets uulguda fer ans les nos tenits de nos forzades part dret et part rao et com nos siam tal hom que no degam soferre tan gran deszeret ni tan gran tort greu et mal que nos es com fer o auem desexim nos de ues eus accuydam que de mal que façam a uostres homens ne a uostra terra ne a res deç nostre que tengut on re nous en siam. Datum in Castilione VI kalendas december presentes G. de puguert A. de vilamaior et G. çacirera A. Calaf. Anno domini MCCL nono.

VIII. — 1259 (26 novembre). — *Guerau de Cabrera, germà del Comte d'Urgell, se posa en estat de guerra ab Jaume I.* — (R. 11, f. 243, A. C. A.)

Illustrissimo domino Jacobo dei gratia Regi Aragonis etc. Gueraldus de Capraria Salutem et reuerenciam cum honore. A la uostra seyoria sia demostrada que per ço com uos les postats no uolets redre dagramunt ni de balaguer ni de linerola ni de lunia (*uliana*) al onrat frare meu et seyor Naluaro per la gracia de deu Comte durgel, les uos tenits del forçadament, part dret, et part rao, - et part Custum de Barchinona, et sobre preferta de dret quel uos a feta tota uia, et fa encara, et com son dret no uolets pendre, greu et mal que me com a fer... et com fayllir noi pusce, com es mon seyor et mon frare, et tal a qui fayllir no pusc, quem dezisc de uos de naturalia et dumenatge, eus accuyde, que, de mal que faça a uostres homens ni a nostra terra ni a res del uostre, que tengut en re nous en sia. Datum in Castiló VI kalendas desember presens A. de lertz, G. de pug uert, A. de fluia, R. monlor. Anno domini MCCL nono.

IX. — 1259. — *Berenguer Ramón de Ribelles desexintse del Rey.* — (R. 11, f. 243, A. C. A.)

Al molt amat et honrat seyor en

Jacobus dei gratia etc. de mi berenguer R. de ribelles Salut et amors: fas uos saber seyor, que, mal et greu que me sab et que en nuy temps no fuy de re pus despagat. mas per lo Comte durgel qui o uol et ecuy jon son en deute, et tengut, que fayllir noy puix, desisc me de uos, et accuydeus, que, de mal que daqui enant faça all uostres homens, ne a la uostra terra, tengut nous en sia

- X. — 1259. — *Bernat de Capdella desexintse del Rey.* — (R. 11, f. 243, A. C. A.),

Al molt amat et honrat seyor en

Jacobus dei gratia etc. de mi bernat de Capdela humil hom et sotsmes uostre salut et amors: seyer si a uos plau faç uos saber seyer que mal et greu que men (sab?) et irat et despogat quen so queus accuydeu et desise me de uos et de mal que faça a re dez uostre ne de uostres homens que tengut nous en sia per seyoria ne per neguna rao: puz comte durgel qui o uol de qui so hom et tan son tengut que noi puse fayllir: dades foren a casleyle los dimarç ans de sant andreu en presència den Albarels et br. sort et den G. de uilamur.

- XI. — 1259. — *Deseximent de Dalmau de Beliana.* — (R. 11, f. 243, A. C. A.)

Al honrat seyor en

Jacobus dei gratia etc. Dalmau de beliana Salut et amors: fes uos saber seyer, que yo romas meynader uostre per racion que uos me donas a VIII besties, et tolges me la racion que no men donas sens tort et sens nelet que nous aua: on yo, seyer, me desise de uos puz Comte durgel qui o uol, quez mon seyor, que de mal que yous faça que tengut nous sia a re del uostre de uostra persona enfora: testimoni A. dez soler, en P. bartran de pilzá.

- XII. — 1259 (1.er desembre). — *Jaume I respòn al deseximent de Ramón de Cardona.* — (R. 11, f. 246, A. C. A.)

Jacobus Dei gracia etc. viro nobili R. de Cardona: en les letres les quals trameses a nos era contengut que uos uos desexiets de nos, que nons fosses tenguts de peyora quons feessets: de la qual cosa nos molt marauelam, car uos ni altre per uos, no venc denant nos qui lanc ho proposas bastantment; et per so, car es cert a nos si uos nos penyoraueis, que aisso sen segiria, quis segiria per acuyndament que uos nos feessets. E nos som aparats de peyora et daltres coses fer dret a uos et pendre de uos a coneguda de nostres richs homens qui sien a uos sens tota sospita et dasso assignam uos en dia migayn Jener a barcolona. Et si aso no uolets fer. ens peyorats ens fayets mal a nostres homens et a nostra terra, car aytant es laun con laltre, desexim nos de uos de mal que a uos feessem ni a nostres homens ni a nostra terra. Datum Ilerde Kalendas december Anno domini M^o CC^o L^o nono.

- XIII. — 1259 (1.er desembre). — *Resposta de Jaume I al deseximent del Comte d'Urgell.* — (R. 11, f. 246, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex Aragonum Maioricarum et valencie Comes barchinone et vrgelli et dominus Montipesulani: viro nobili Alvaro dei gratia Comiti urgellensis: vim uostra carta en la qual era contengut, que, nos

contra raho et contra costuma de Barchinona, uos menauem, et que auiem preses simplement les postats del castel durgel, et sobrasso quens enuias accuydar: de la qual cosa nos marauelam molt de uos, com uos deits so que nos no fem, ans saben be en bn. R. de ribeles, en Jacme de ceruera, en bg. A., que tota uia preferim a uos dret, et que uos dariem jutzes de Catalunya sens tota suspita, et aso no uolges pendre, ans nos fe mal en R. de sa sentil, et torná en uostra terra, et encara nos auiets desafiats, et encara dixes nos quens fariets mal; la qual cosa nos no creem quens fasats mal dins los XXX dies qui son contenguts en lusatge, et encara perferim uos dret; et si aso no uolets pendre, accuydam uos et desexim nos de uos de tot mal et de tot dan que fasam a uos ni als uostres homens, ni a la uostra terra. Datum Ilerde kalendas december Anno domini MCCLIX.

XIV. — 1259 (1.er desembre). — *Jaume I respòn a Gueraldó de Cabrera a sa Uetra de deseximent.* — (R. 11, f. 246, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex aragonis etc. Dilecto suo Guiraldono de Capraria; vim uostra carta dacuyndament, la qual a nos faietz, queús desexiets de nos, de mal que a nos feesets, ni a nostra terra, que non fosets tengut: de la qual cosa nos nos marauelam de uos, car uos sabets que nos som aparellats al comte durgel et a uos, fer dret segons custuma de barchinona, per raho de les postats del Comte durgel: et per so cor nos som aparellats de pendre dret et de fer al Comte durgel et de fer segons costuma de cataluya en poder de nostres richs homens de Catalunya qui sien sens tota suspita, el Comte no o uol pendre, et uos li uolets ualer de gran desraho, desexim nos de uos que de mal que nos fasam a uos ni a uostra terra ni a uostres homens, nous en siam tenguts. Datum kalendas december Anno domini MCCL nono.

XV. — 1259 (1.er desembre). — *Jaume I contesta al deseximent de Berenguer Ramón de Ribelles.* — (R. 11, f. 246, A. C. A.)

Jacobus Dei gratia Rex Aragonis etc. viro nobili bn. R. de ribellis: vim uostra carta dacuyndament lo qual a nos faiets que irat et forssat los fasiets que us desexiets de nos, de mal que feesets a nos ni a nostra terra que noy fosets tengut de la qual cosa nos nos marauelam molt de uos, car uos sabets que nos som aparellats al Comte Durgel et a uos fer dret segons custumá de Barcelona per raho de les postats del Comtat durgel: et per so cor nos som aparellats segons que uos sabets et nos uos auem dit de pendre dret del Comte durgel et de fer segons la custuma de catalunya en poder de nostres richs homens de Catalunya qui sien sens tota suspita, el Comte no o uol pendre e uos li uolets ualer de tan gran desraho desexim nos de uos que de mal que nos fassam a uos ni a uostra terra ni a uostres homens nous en s'am tenguts. Datum Ilerde kalendas december Anno domini MCCLIX.

XVI. — 1259 (1.er desembre). — *Resposta del Rey al deseximent de Bernat de Capdella.* — (R. 11, f. 246, A. C. A.)

Jacobus dei gracia Rex Aragonis etc. Dilecto suo bn. de Capdella: vim

uostra carta dacuyndament lo qual nos fahiets queus desexiets de nos que nons fossets tengut de mal ni de dan que feessets a nos ni a nostres homens ni a nostra terra de la qual cosa fort nos maruelam de uos car nos som aparellats de fer dret al Comte durgel et de pendre et car uos li uolets ualer de tan gran desraho desexim nos de vos que de mal ni de dan que fassam a uos ni a uostres homens ni a uostra terra nous en siam tenguts. Datum Ilerde Kalendas december Anno domini MCCLIX.

(En iguals termes respongué al deseximent d'Arnau de Lers).

XVII. — 1259 (1.er desembre). — *Jaume I contesta al deseximent de Dalmau de Beliana.* (R. 11, f. 246, A. C. A.)

Jacobus dei gracia Rex Aragonis etc. Dilecto suo Dalmacio de beliana: vim uostra carta dacuyndament lo qual a nos fahiets queus desexiets de nos que nons fossets tengut de mal ni de dan que fehesets a nos ni a nostres homens ni a nostra terra. De la qual cosa fort nos maruelam de uos car nos som aparellats de fer dret al Comte durgel et de pendre: et car uos li uolets ualer de tan gran dez raho desexim nos de uos que de mal que fassam a uos ni a uostres homens ni a uostres coses nous en siam tenguts. Datum Ilerde kalendas december Anno MCCLIX.

XVIII. — 1259 (2 desembre). — *Jaume I reconeix deure a Ramón de Cervera diners per la guarda dels castells de Uliana y Linerola o Linyola.* — (R. 10, f. 121, A. C. A.)

Nos Jacobus etc. Recognoscimus et confitemur nos debere tibi Raymundo de ceruaria portario nostro et tuis Mille centum XXIII solidos et VIII denarios jaccenses per missionibus et expensis quas fecistis in custodia Castrorum de Vliana et de linerola usque in kalendas Januarii proxime preteritis et Septingentos solidos jaccenses que remanent tibi ad soluendum de illis MDCCC solidos quos tibi debebamus cum albarano nostro quod a te recuperauimus et Quadringentos L solidos jaccenses per MDCCCLX solidos barcinonenses ueterum quos debebamus tibi per vitali de Monsoar in duobus albaranis quos a te recuperauimus. Et sic debemus tibi inter omnia supradicta II Mille C LXXIII solidos et VIII denarios jaccenses quos IIMCCLXXIII solidos et VIII denarios jaccenses assignamus tibi et tuis habendos et percipiendos in vniuersis redditibus et exitibus et iuribus nostris faneche nostre Ilerde. Mandantes baiulo Ilerde quatenus de redditibus faneche predictae tibi et tuis soluat omnes denarios antedictos. Datum apud Montso IIII nonas december Anno domini MCCL nono.

XIX. — 1259 (6 desembre). — *Resposta del Rey al deseximent de Berenguer Arnau d'Anglerola.* — (R. 11, f. 247, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex Aragonis etc. viro nobili Berengario Arnaldi de Angularia: vim uostra carta en que era contengut queus accuydauets per que teniem les postatz al Comte durgel et queus pesa molt: no sembla queus pes molt pus sabets que deuant uos perferim dret al Comte et no fo

pres nostre dret pero nos som prestz de fer dret al Comte et a uos et a tot hom per qui nos nos accuydassetz et pus pendre nou uolets accuydam uos et uostres homens et uostres coses que no siam tenguts de mal que nos ni nostres homens uos fassam. Datum Osce VIII idus december Anno domini MCCL nono.

(En XIII kalendas janer 1259, lo Rey respongué ab iguals termes, desde Çaragoça, als deseximents de Jaume de Cervera y de Ramón de Cervera).

XX. — 1259 (7 desembre). — *Jaume I respòn al Vescomte de Cardona ab motiu de son deseximent.* — (R. 11, f. 247, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex Aragonum etc.: viro nobili R. de cardona: vim vostra carta en quens enuias a dir que per los torts que nos fahiem als richs homens de Catalunya et cor lur trencauem lurs custumes et maiorment al Comte durgel et a uos, car uos uedaueu que no tirassetz ab foneuol et car uos auiem feta tancar tua porta en muntblanc, quens acuydauetz: on uos responem et deim axi a uos, que no ua axi com uos deitz, que ben creem, com sabets uos, et saben ho tots los homens de nostra terra et daltres terres moltes, quel mon no a negun princep qui tan poc tort fassá a sos homens con nos als nostres, en ans per ben fer et per gran suficienzes que los fem los perdem: et sotz laun uos daquels: et aço que deits queus uedam de tirar ab foneuol, so es, car es us de tot Rey, que no deu lexar tirar ab foneuol en sa terra a nul hom, car negun nol deu portar ne treu ab el, del en fora. Pero dixem uos tota uia, que si nauiets priuilegi de nos, ni de nostre liyatge, quel nos mostrassetz et quel uos saluariem: et aço negun tems nol pogem ueer. A la porta de muntblanc uos responem quens semblen menuderies et occasio quens uolets trobar, que ben sabets uos que com uos nos o mostras queus dixem que sils homens de Montblanc no si tenien tort queus ho fariem desfer, et que ho menassetz a auant et uos nou fetz et cayllas uos hem et per ço nos noi enantam enals: mas maior tort nos tenits uos et pus uertader que (car?) la g(u)erra que uos auiets comensada per nostra naboda auetz leyada et no uolets a ela ajudar de son dret, ni anos, qui erem aparelatz de fer dret Al Comte daquel clam que auia de nos: et encara tenits tort de Tagamanent, qui es castel nostre qui fo mes peyorá a uostre pare et nol nos uolets redre: demanam nos a uos les cartes et quen comtassetz ab nos et nos uuliem uos pagar si ren uos deuïem: et encara auets cartes ab nos ab sagrament et ab homenatge quens ajudassetz de tots los homens del mon leuat linfant don Alfons nostre fil, et encara deuïets ajudar al Infant don Pere del infant don Alfonso et de tot altre home del mon: et enuiam uos a dir per lo bisbe de Barcelona quens atesessetz so quens auiets promes: et per fer nosen bona resposta auets nos enuiat accuydar: on com nós siam prestsz et apareyllats de fer dret a uos et a tot hom de nostra terra qui clams aia de nos ab als uostres homens et a uostres coses et que no siam tenguts de mal que nos nils nostres uos fessem et per ço cor uolets pendre nostre dret eus desnezurats en ço que dit es, et uenits contra nostra seyoria, ens auets accuydat: manam uos que donets postat de montblanc et de tots los locs que te-

nits per nos, al infant don Pere nostre fil o a quil el manara en son loc; et nou mudetz per nulla manera. Datum osce VII Idus decembar Anno domini MCCL nono.

XXI. — 1259. — *Guillèm Ramón de Jossa se aparta y desix del Rey d'Aragó.* — (R. 11, f. 245, A. C. A.)

Al molt amat et honrad seynor en Jacme per la gracia de deu Reyg darago etc. de mi en G. R. de Joza Salut et amors: fas uos saber seyer que he oyt que uos deys. que yo nous he accuydat, de la qual cosam marauel fort: et no creu que uos ho digats, que vous tramis los accuydamens per correu den R. de Cardona. Pero si a uos he my ay re que de re no sen sia tengut, desise me de uos et accuydeus, que, de mal queus fassa que tengut, nous en sia per neguna rao: et ara aureus accuydat dues uegades, mal et greu que mes, per en R. de cardona qui ho uol, a quin son tengut, que fallir no lin pusc.

XXII. — 1259. — *Pere de Puigvert se desix del Rey d'Aragó.* — (R. 11, f. 245, A. C. A.)

Al molt amat et honrat e noble seynor en Jacme per la gracia de deu Reig darago etc. del uostre humil liom et sotsmes en P^o de puguert humils salut et uera amor: per tots tems fas uos saber seyer que iom desexi de uos que de mal que foes als uostres homens ab en bg. A. que tengut nous en fos et per so seyor com yo per auer tan ab lo Comte durgel et ab altres. aure a esser en malesfeytes dels uostres homens, mal et greu que mes, desise me de uos que tengut nous en sia..... tan despagat no fuy de feyt que afer ages mas noy pusc ney gos fayllir.

XXIII. — 1259. — (10 desembre). — *Jaume de Cervera se desix del Rey d'Aragó y de la sua feeltat.* — (R. 11, f. 244, A. C. A.)

Illustrissimo domino Jacobo dei gratia Regi Aragonis etc. Jacme de ceruaria Salutem et reuerenciam cum honorem: fem uos saber seyer que per so com uos no uolets redre los castels don postat auets presa al seyor nauaro per la gracia de deu Comte durgel per precis ni per mostra que nos ni altres uos naiam feta et per so com son dret no uolets pendre axi com Cus-tum es de barchinona e de Cataluia greu et mal que me et fayllir noi puix queus accuyde que de mal que faça a uostres homens ni a uostra terra ni a res des uostre que tengut nous en sia de res. Datum en Castelo IIII idus December.

XXIV. — 1259 (10 desembre). — *Ramón de Cervera trameté lletra de deseximent a Jaume I.* — (R. 11, f. 244, A. C. A.)

Illustrissimo domino Jacobo dei gratia Regi Aragonis etc. R. de ceruera. Salutem et reuerenciam cum honore: fem uos saber seyer que per so com

uos no uolets redre los castels don postat hanets presa la seyor nafuaro per la gracia de deu Comte durgel et per so com son dret no uolets pendre axi com costum es de Catalunya greu et mal quens es fer fayllir noi puix queus acuide que de mal que faça a uostres homens ni a uostra terra ni a res dez uostre que tengut nous en sia en res. Datum en Casteyllo IIII Idus. december.

XXV. — 1259 (22 desembre). — *Jaume I escriu a Guillèm de Cardona y a Pere de Berga, desexintse de les treves que los hi havia donades.*
— (R. 11, f. 248, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex Aragonis etc. viro nobili et dilecto G. de Cardona salutem et dileccionem: fem uos saber que a les tregues que nos uos auem donades per rao den R. de cardona daquels castels seus que uos sabetz, quens en desexim de uos axi que de mal que nos ni nostres homens fassam a aquels castels ne als homens qui hi estan que nous en siam tengutz per rao daqueles treues. Datum Cesarauguste XI kalendas Januarii.

Jacobus dei gratia Rex Aragonis etc. viro nobili et dilecto P. de berga Salutem et dileccionem: sub eadem forma hoc antedicto: aytambe desexim nos de les treues queus dem per lome que uos sabetz. Datum die predicta.

XXVI. — 1259. — *Deseximent de Ponç Guillèm de Torroella al Rey.* —
(R. 11, f. 245, A. C. A.)

VI idus Januarii fuerunt oblata domino Regi diffidamenda Poncii Guillelmi de Torroella apud Ocam.

Al honrad seynor en Jacme per la gracia de deu Rey Darago etc. Pons G. de torrella Salut ab besament de mans: fas uos saber seyer que yo som fort tengut an R. de cardona per parentesc et per altres regoes rasons perquen conuen a fer la sua uolentat et el am dit que uol quem desisca de uos: on yo seyer ab mal et ab greu que mes et fort despogat quen son den R. de cardona et de mi clex si als fer podia et forsat quen son desisc me de uos seyer que nous sia tengut de mal que fees yo ni hom meu a homens ni a coses uostres dara enant.

XXVII. — 1260 (1.er janer). — *Guillèm de Cervelló se desia y desafia al Rey de Aragó.* (R. 11, f. 244, A. C. A.)

Kalendas Januarii obtulerunt domino Regi diffidamenta G. de ceruilione et vgeti fratris sui sub hac forma apud lusiam.

Al honrad seyor en Jacme per la gracia de Deu Rey darago, etc., de mi G. de ceruelo Salutem et gratiam: per lo sacramental quels homens de lobregat an feyt adezeret de mi: et per la malafeyta quels homens de Barcelona man feyta sobre dret que yo auia assegurat on vos me fees pledejar on fui gran messio et com lo plet fo en acabar nol uolges fer jutgar: et per lo tort quem fees de la honor de ceruera et per la mala costuma quens uolets metre en la terra on cascuns nos tenien de les postatz que tenits forsa des. al Comte durgel: Acuydeus que nous sia tengut de mal que fassa als

uostres homens ne a la uostra terra ne a les uostres coses: et fas uos saber seyer que no fiu ac res en contra despagat fos com ab uos me desauenir de re et sabets seyer que del meu fet uos nauets tort et sabets uos seyer: et yo sel ministre dels frares menors: feytes foren a ceruelo lo derrer dicmenje Anno domini MCCL nono.

XXVIII. — 1260 (11 janer). — *Resposta de Jaume I a Guillèm de Cervelló ab motiu de son deseximent.* — (R. 11, f. 248, A. C. A.)

Jacobus dei gratia, etc. Nobili viro G. de ceruillione: vim uostres letres quens trameses que per lo feyt del sacramental quels homens de lobregat auien feyt en deseret de uos et per la malafeyta quels homens de barchinona uos auien feyta et per lo tort queus fem de la honor de ceruera et per la mala custuma que nos uolem metre en Cataluya per zo car teniem forzades les postats al comte durgel queus acuydauets. Responem uos en aquesta manera: que de ço que uos deys queus tenim tort queus nerem apareyllats tota hora de fer dret segons los usatges de barchinona et ay tambe al Comte durgel sobrel fet de les postats on no par que depagat siats cor nos acuydats pus nos erem apareyllats de fer dret a uos et Al Comte et a tot hom qui clams ages de nos ab quel lons fees: mas pus que axi es acuydam uos axi que de mal que fassam a uos ni a uostra terra ni a uostres homens ni a res del uostre nos ni nostres homens nous en siam tenguts. Datum osce III idus Januarii Anno domini MCCL nono.

XXIX. — 1260. — *Uguet de Cervelló tramet al Rey son acuíndament.* — (R. 11, f. 245, A. C. A.)

Al honrad seyor en Jacme per la gracia de deu Rey darago etc. de mi Nuget de ceruelo Salut et gracia: per tort ...nos del castel de sant antuli et per torts que fets an G. de ceruelo et Al comte durgel, Accuydeus que nous sia tengut de mal que fassa als uostres homens ne a la uostra terra.

XXX. — 1260 (11 janer). — *Acepta, lo Rey, l'acuíndament d'Uguet de Cervelló.* — (R. 11, f. 248, A. C. A.)

Jacobus dei gratia, etc. Nobili vgeto de ceruillione: vim les letres quens trameses que per lo tort quens fayem del castel de Sant antuli et per lo tort que fayem an G. de ceruillo vostre jerma et Al Comte durgel quens acuydauetz. Responem uos en aquesta manera: que tort negu ne lur fayem ans erem apareyllats que feessem dret segons los usatges de barchinona et a uos si clam negun auetz de nos: mas pus que axi es acuydam uos axi que de mal que fassam a uos ni a uostres homens ni a ros del uostre nos ni homens nostres nous on siam tenguts. Datum osce III Idus Januarii Anno, etc.

XXXI. — 1260 (12 janer). — *Jaume I contesta a les lletres de Ponç Guillèm de Torroella pèr les quals eix noble se l'hi deseixi.* — (R. 11, f. 248, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex Aragonis etc. Nobili Ponci G. de Turricella: vim

les letres queus trameses en queus acuydauets per lo deute que auiets ab en R. de cardona mal et greu queus era: no sembla que greu uos sia: mas pus que axi es accuydam uos et totes uostres coses et uostres homens axi que de mal queus fassam nos ni nostres homens que nous en siam tengutz. Datum Osce II. Idus Januarii Anno domini MCCL nono.

XXXII. — 1260 (17 janer). — *Guiatges o salvaguardies reynals al Bisbe de Lleyda, Ferrer de Vilanova, Bernat de Pontons, Pere de Cleriana, Ramón de Castellauí y Arnau de Montbuy.*

Jacobus dei gratia etc. Nobilibus dilectis et fidelibus suis Richis hominibus militibus et vniuersis aliis hominibus omnium Ciuitatum villarum et locorum ad quos presentes peruenerit Salutem et dileccionem. Noueritis quod venerabilis et dilectus noster Episcopus Ilerdensis habet potestatem in castro Castillonis del bisbe et ideo nos recipimus in nostra proteccionem custodia comanda et guidatico speciali dictum Castrum et homines ibidem habitantes cum omnibus bonis eorum. Quare mandamus uobis quatenus non facialis nec fieri permitatis malum aliquod dapnum impedimentum uel contrarium predicto Castro nec hominibus eiusdem nec bonis ipsorum. Datum Ilerde XVI kalendas februarii Anno domini MCCL nono. — (R. 10, f. 125.)

Guidauit dominus Rex domum de villanoua et omnes homines et bona quod Fferrarius de villanoua habet in lupricato. Sub hac forma: quod de dicta domo sibi nec terre sue non exeat aliquod malum et quod possit se iuuare de ipsa domo, si necessé fuerit, et quod si dictus fferrarius redierit de partibus Tunicii ubi modo est quod non sit in guerra contra ipsum dominum Regem. Datum barchinone IX kalendas februarii Anno domini M^oCC^oL^o nono. — (R. 11, f. 162.)

Guidauit dominus Rex bernardo de pontons et omnes homines suos cum rebus et bonis eorum dum de terra sua malum non eueniat hominibus nec terre domini Regis. Datum barchinone IX kalendas februarii Anno domini M^oCC^oL^o nono. — (R. 11, f. 162.)

Nos Jacobus dei gratia etc. guidamus uobis Petro de cleriana domum illam quam habetis in termino de Castel vil de Rosanis et domum quam habetis in termino de ceruillione vocatam domum de Pelejano cum omnibus hominibus eorundem domorum et cum omnibus terminis earundem. Ita quod nullus de nostri gracia confidens audeat in dictis domibus uel terminis suis nec hominibus eorundem nec aliquibus rebus et bonis ipsarum domorum vel dictorum hominum facere impedimentum aliquod uel contrarium dum tamen de predictis domibus nec de hominibus ipsarum uel terminorum earundem malum non eueniat nobis nec terre nostre nec hominibus nostris. Datum barchinone. IIII nonas Februarii Anno domini MCCL nono. — (R. 11, f. 162.)

Carta guidatici Raimundo de Castro Aulino de castro et Castri aulini et domum de Moçolores cum omnibus terminis et pertinenciis eorum et cum omnibus hominibus et mulieribus ibi habitantibus et omnia bona eorum sub forma comuni et penam D morabatinorum et ita quod de dictis locis malum non exeat nobis nec terre nostre prout sit contra nos in guerra. Datum VIII kal. Marci Anno MCCL nono. — (R. 11, f. 158.)

Aliam sub eadem forma Arnaldo de monbuy de domo de villa noua qui dicitur vallis del escut Datum etc. — (R. 11, f. 158.)

XXXIII — 1260 (20 janer). — *Jaume I se desix de les treves dades a Berenguer Arnau d'Anglerola per los llochs de Butçenit, Castellnou y altres.* — (R. 11, f. 248, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc.: A uos en Bg. A. danglerona: desexim nos de uos et de les treues queus hauiem dades de buchenic et de castel nou et de tots altres locs que giats uos hauiem axis que tenguts nous siam de mal que nos ni homens nostres uos hi feesen. Datum Ilerde XIII kalendas februarii Anno domini MCCL nono.

XXXIV. — 1260 (27 janer). — *Jaime I ordena suspendre les ocupacions de béns fets a Berenguer Arnau d'Anglerola y Arnau de Llers en Corbins.* — (R. 10, f. 128, A. C. A.)

Jacobus dei gracia etc. fideli suo Roderico de Sexena tenenti locum G. de pugalt vicarii nostri Salutem et gratiam: licet mandauerimus uobis per alias litteras nostras quod empararetis Berengario Arnaldi de Angularia et A. de lers quicquid habent uel habere debent in corbinis et terminis suis nunc dicimus et mandamus uobis quatenus eisdem illud inde uisis presentibus desemperetis et tradatis quousque nos simus in Ilerda et hoc non mutetis. Datum barchinone VI kalendas februarii (1259).

XXXV. — 1260 (29 janer). — *La guerra obliga als pageses del baix Llobregat a desamparar los conreus y emigrar a Tortosa.*

Jacobus dei gratia, etc. Fidelibus suis vniuersis hominibus de Cambrils et de Cabra Salutem et gratiam. Cum homines de lupricato propter guerram quam nos habemus cum G. d' cerullione defferrent apud Dertusam uaccas boues et alia animalia eorum ac denarios, uos ipsas uaccas boues equis et alia animalia ac denarios seu Arma qui secum ducebant eisdem Abstulistis ac personas ipsorum cepistis. Quare mandamus uobis quatenus uisis presentibus restituatis eisdem omnia supradicta Ab ipsos absoluatis et hoc aliquatenus non mutetis Tali quod inde querelam non audiamus. Datum Barchinone IIII kalendas februarii Anno domini MCCL nono: precepit eam P. de capellades.

XXXVI. — 1260 (1.er febrer). — *Jaume I demana a Ramón de Palafolls la postat del castell de Puig-Dauder.* — (R. 11, f. 249, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. Nobili et dilecto R. de palafols Salutem et dilectionem. Rogamus dicimus et mandamus uobis quatenus nisis presentibus donetis nobis potestatem de Castro de podio dauder et ipsam tradatis et donetis loco nostri vicario nostro Gerunde quam nos habemus dictum cas-

trum necessarium in guerra quam habemus cum Comite vrgelli R. de cardona et aliis Richis hominibus Catalonie. Datum barchinone kalendas februarii Anno etc.

XXXVII. — 1260 (1.er febrer). — *Jaume I demana a Arnau Guillem de Cartellà la postat del castell de Roca-corba.* — (R. 11, f. 249, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. Nobili et dilecto A. G. de cartiliano Salutem et dileccionem. Rogamus dicimus et mandamus uobis quatenus uisis presentibus donetis nobis potestatem de castro de Rocha corba et ipsam tradatis et donetis loco nostri vicario nostro Gerunde quam nos habemus dictum castrum necessarium in guerra quam habemus cum Comite vrgelli R. de cardona et aliis Richis hominibus Catalonie. Datum barchinone kalendas februarii Anno etc.

XXXVIII. — 1260 (1.er febrer). — *Jaume I mana al Veguer de Gerona entregui les postats dels castells de Roca-corba y Puig dauder a Guillem de Castellnou.* — (R. 11, f. 249, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. fidei suo Enegoto vicario Gerunde Salutem et gratiam. Sciatis quod mandamus A. G. de cartiliano quod det uobis loco nostri potestatem de Castro de Rocha corba et mandamus R. de palafols quod similiter det uobis potestatem loco nostri de castro de pug aufer. Quare mandamus uobis quatenus dictas potestates per nobis accipiatis et statim cum dicta castra tenueritis et tradatis ipsa dilecto nostro G. de castro nouo quam volumus quod ipse teneat ea per nobis propter guerram quam nunc habemus. Datum barchinone kalendas februarii Anno etc.

XXXIX. — 1260 (1.er febrer). — *Jaume I reclama a Ramón de Cardona lo castell de Tagamanent.* — (R. 11, f. 248, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. viro nobili R. de cardona: Sciatis.... nobis relatum est quod.... mandauit in suo testamento quod castrum de tagamanent restitueretur nobis: vnde per uos ipsum detinetis contra uoluntatem nostram et de eo nobis malum facitis: dicimus uobis quatenus ipsum nobis restitui faciatis uel mitatis nobis dictum testamentum et videamus... vestrum in eodem continentur si dictus R. ipsum nobis mandauit restitui vel non et si in eodem non continentur quod nobis restitueretur: mitatis nobis vnum procuratorem uestrum cum instrumento quod habetis qui comparuit nobiscum et facto computo illud nobis restituat et nos eidem quicquid dare et soluere teneamur: quare cara res est qui tenet castrum dictum sui sine uoluntate sua. Datum barchinone kalendas februarii Anno etc.

XL. — 1260 (5 febrer). — *Jaume I atorgà rendes sues de Caldes y Llagostera al Vescomte de Cabrera.* — (R. 10, f. 129, A. C. A.)

Nos Jacobus dei gratia etc. damus et concedimus uobis: Geraldo viceco-

miti Caprarie hinc usque ad VI annos primos continue uenturos et completos omnes redditus exitus iura et peruentus nostros calidarum et locustarie ita quod omnes dictos redditus exitus iura et peruentus uos et quos uolueritis habeatis et percipiatis per totum dicti tempus libere et sine aliqua contradicione dum tamen per ipsis redditibus nobis secundum forum aragonis seruiatis excepta tamen hac presenti guerra quod cum Comite vrgelli et alios nobiles Catalonie habemus set infra tempus dicte guerre teneamini custodire nobis caminos uestri districtus sic quod inimici nostri in dictis caminis nobis uel nostris malum facere non possint. Finitis uero dictis VI annis teneatis dictus redditus per honore secundum forum Aragonis. Datum Ceruarie III nonas februarii Anno domino M^o CC^o L^o nono.

XLI. 1260. — (18 febrer). — *Lo Rey comunica haver signada treva ab los cavallers ab qui guerrejava.* — (R. 10, f. 130, A. C. A.)

Jacobus dei gracia etc. fidelibus suis vniuersis hominibus de Ça Royal de Cabra et de Fores Salutem et gratiam. Sciatis quod habemus treguas cura Comite vrgelli R. de cardona G. de ceruisione et hominibus ualitoribus et hominibus eorum Quinque dierum sub hac forma quod nos nec nostri homines et ualitores non faciamus eis nec ualitoribus et hominibus suis uel rebus eorum nec ipsi nobis nec ualitoribus et hominibus nostris nec rebus nostris malum aliquod neque dampnum quousque nos reddamus eis dictas treguas uel Infans P. fillus noster loco nostri uel quousque ipsi reddidint eas nobis uel dicto filio nostro loco nostri nec etiam ex tunc per Quinque dies computandos a die in antea quam dictas treguas nos reddemus eisdem uel ipsi nobis uel dicto filio nostro. Quatenus mandamus uobis quare dictas treguas inuiolabiliter obseruetis si quod non faciatis eis nec aliquibus rebus eorum malum aliquod siue dampnum quousque a nobis uel a dicto filio nostro mandatum aliud habeatis. Mandamus eciam uobis sub pena personarum et omnium bonorum uestrorum quatenus eisdem non vendatis aliqua arma nec victualia nec pannos uel uestes nec permitatis ipsos nec aliquod hominem ipsorum extrahere de villis uestris aliquas comandas quod ibi teneatur uel comendaueretur nec aliquas alias res si de nostri confiditis gracia uel amore. Immo prohibeatis toto posse quod de armis victualibus panis nec de aliquibus rebus quod sunt in dictis villis uestris non possint aliquatenus se iuuare. Datum ceruarie XII kalendas Marci Anno domini MCCLIX.

XLII. — 1260 (23 febrer). — *Jaume I assegura a Bernat de Mal·lleó un deute de 1,045 sous jaquesos per haver custodiat la frontera contra lo Comte d'Urgell.* — (R. 11, f. 249, A. C. A.)

(Jacobus etc.) Recognoscimus et confitemus nos debere uobis bernardo de malleone Mille XLV solidos jaccenses quos uobis debemus per frontaria quam per nobis tenuistis usque in odiernum diem contra Comitem vrgelli et ualitores suis. Quos assignamus uobis habendos et percipiendos in denariis quos nunc habebimus ab hominibus de Aynsa per peyta. Mandantes collectori predictae peyte etc. Datum Herde VII° kalendas Martii Anno domini M^o CC^o L^o nono.

XLIII. — 1260 (23 febrer). — *Donacions reials a Pere de Montcada y Guillèm de Cardona.* — (R. 11, f. 258, A. C. A.)

Assignauit dominus Rex Petro de montecatheno IIII mille D solidos jacenses qui sibi remanebant ad soluendum de quitacione Frontarie super peyta hominum de Almuduar VII kal. Martii Anno domini M^o CC^o L^o nono.

Item predicto p. de montecatheno Quinque mille solidos barchinonenses super questiis hominum de Cabra de Fores et de Regali eodem die et anno.

Item assignauit dominus Rex G.^o de cardona II mille CCXLII solidos et VI denarios jacenses qui sibi remanebant ab soluendum de quitacione frontarie super comandis quas potuerit inuenire in villis de Camerasa et de Cubels quod sint de hominibus Comiti vrgellensis Raimundi de Cardona et ualitoribus eorum eodem die et anno.

XLIV. — 1260 (febrer?). — *Ramón de Cardona denuncià al Rey les treues donades ab lo Comte d'Urgell.* — (R. 11, f. 245, A. C. A.)

Al honrad senyor en Jacme per la gracia de Deu rey darago et de Maiorques et de valencia Comte de barchinona et durgel den R. per la gracia de deu uice Comte de Cardona Salut et amors: fas uos saber queus ret les treues quen G. de castel auli uos auie dades per mi et per lo Comte durgel et per tots nostres ualedors. Datum lo primer die de Cuaresma a fluuía.

XLV. — 1260 (24 març). — *Guerau de Cabrera al acceptar la donació de Llagostera prometé servir al Rey per ella, exceptuada la guerra present dels richs homens.* — (Doc. 1600 de Jaume I, A. C. A.)

Sit omnibus notum Quod nos Geraldus dei gratia vicecomes Caprarie recipientes et acceptantes donacionem et concessionem quam dominus Jacobus dei gratia illustris Rex Aragonis Maioricarum et Valencie comes barchinone et vrgelli et dominus Montispesulani nobis fecit de redditibus exitibus et peruentibus et iuribus Lagustarie secundum quod in instrumento de dicta donacione et concessione nobis facta plenius continetur: conuenimus et promittimus eidem domino Rege licet absentí et uobis domino Arnaldo dei gratia barchinonensis episcopo eius nomine et mandato hoc recipienti et a nobis stipulanti seruire secundum forum Aragone pro dictis redditibus exitibus peruentibus et iuribus excepta presenti guerra quam cum Comite vrgellensi et aliis nobilibus Catalonie predictus dominus Rex habet. Item conuenimus et promittimus quod durante dicta guerra et post custodiamus bona fide et sine fraude secundum posse nostrum caminos totius nostri districtus. Ita quod inimici domini Regis non possint in dictis caminis domino Regi vel suis aut etiam aliis iter agentibus malum aliquod vel dampnum facere. Et hec omnia supradicta et singula conuenimus et promittimus predicto domino Regi licet absentí et uobis predicto domino episcopo nomine et mandato eiusdem stipulanti a uobis attendere et complere *bona fide at firmiter obseruare jurando hoc per Deum et eius Sancta Illor*

Euangelia manibus nostris corporaliter tacta et facimus inde vobis domino Episcopo homagium ore et manibus. Actum est hoc nono kalendas Aprilis Anno domini millesimo CC^o quinquagesimo nono. Sig. X num Geraldus dei gracia Vicecomitis Caprarie qui hoc laudamus firmamus et iuramus. Testes huius rei sunt Geraldus de monte suriuo Bertrandus de vilaro. Petrus de oliuella Barchinonense canonicus et decanus Arnaldus de gualba barchinonense canonicus Poncius de gualba Bernardus aimerici et Petrus de Medalia et Bernardus de bonastre canonicus barchinone. Sig. X num Petri marchesii publici barchinone notarii qui hoc scribi fecit et clausit die et anno quo supra.

XLVI. — 1259. — *Berenguer Arnau d'Anglerola pretén que Jaume I li serve lo giatge dels llochs de Botgenit y Exafaba, per termini de 30 dies.* — (R. 11, f. 245, A. C. A.)

Al molt honrad seynor en Jaume per la gracia de Deu Rey darago et de Mailorges et de valencia Comte de barchinona et durgel et seynor de monpasler: de mi bg. A. danglerola humils salut et uera amor: per tots temps demostrat sie seyer a uos que uos me trameses cartes que desgrauets bocce nic et exafaba queus auia obligats per V Mille Morabatins per rao de la demanda que uos me fayets de feyt de moneda on yo nul mal no mir: e uos seyer en aquel cas los castels desgiar no podets ne deuets ab rao per so com la carta nom auets reduda: queus fu daquel obligament ne nom auets feyts redre ne selure aquels castels an G^o danglerola, ne an Marti de vallebrera a qui yols liure per rao de uos per aquel obligament. E si uos, seyer, aquels castels no auets en uolentat que sien en uostro giatge, prec uos axi com a honrad et noble seynor, que uos me redats aquela carta del obligament et quem fassats redre et solure los castels an G. danglerola et an Marti de vallebrera: encara seyer uos prec sius plau, que aquels castels sien en uostre giatge XXX dies axi com uos me promeses ab carta que uos los me gias XXX dies pus los me desgiassets que dins aquels XXX dies mal noy fariets. E con la carta maiats reduda els castels feyts redre et solure, uos prec axi com a honrad seynor, quem sien giats axi com en la carta es contengut, so es a saber, que pus la carta maiats reduda els castels feits redre, que mal noy fassats de XXX dies.

XLVII. — 1260 (7 abril). — *Berenguer Arnau d'Anglerola al Rey d'Aragó demanantli Butgenit y Exafaba.* — (R. 11, f. 249, A. C. A.)

VII Idus aprilis apud Exafaba quidam trotarius Br. A. de Anglerola obtullit domino Regi quedam literam.

Al molt honrat et noble senior en Jaume per la gracia de deu Reg darago etc. de mi en Br. A. de anglerolla salustz et amors: ab tot hondrament faç uos Saber seier quem marauell fort de uos de la mala feita que feita mavestz de exafaba per ço quam uos tenistz aquel castell dins uince dobligament et en G. de anglerolla teniell el per..... et uos aquel castell no auetz fait redre an G. de anglerolla ne segons que la carta del giatge ne del

asegurament que feit men auiests non sots desexit daquel giayge en manera que mal mi deguesq fer per dret ni per rao: on uos preg seier que uos la mala feita de exafaba et aquela quels vostres homens an feita a botçenich madobestz que uos sabestz: altres que tenistz botçenich per rao de obligament de mi et den Marti de vallebrera quel te per nos et nol manestz feit a ell rebre nol giastz que donat ment auestz ab carta per rao solt ne redut nom auestz: eiapres aquestes mala faites en fe del giayge et del asegurament que auestz feit am carta on uos preg que mo adobestz a coneguda de uostra cort e que giestz per tal guayge que io pusca saluament anar dauant uos esperar ne juy en uostra cort. E si uos aço no adobastz sens altre alongament e nom giastz en tayll que dauant uos puxa anar: dauant uos sall et segur per hoir daquesta caussa en uostra cort en defalimment uostre faç uos saber queus en demanare ayxi com pus regeament puscha la on dega men pu..... sarma fort tota ora que en altruy poder nos aga de ren ademanar sino en uostra cort e daço trameret men tot cert ardit per uostra cort? E si uos men uolestz fer juygar a uostra cort sens alongament al dia que uos me darestz jo sire dauant uos per hoir uostre juy.

XLVIII.—1260 (8 abril).—*Jaume I a Berenguer Arnau d'Anglerola defensant son dret a retenir Butçenit y Exafaba.*—(R. 11, f. 250, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex aragonis Maioricarum et valencie Comes barcinone et vrgelli et domini Montispesulani. Bg. A. de angularia: vim uostre Carta quens enuias a dir que nos auiem pres en nostre guiayge exafaba et uos sabestz be que no a estat en nostre guiatge de pus la pena dels MCC marchis uos auiem solita: de ço de botçenich nos obligas nos si nos podiem trobar contra uos que culpable de feit de moneda fallsa et si nos uos o uolliem demanar que dun mes euanz uos o feessem saber a uos..... Martin de vallebrera et en Mr. teniao de en peiora de uos ans que aço fos et zo quel tenia de peyora de uos quom nos o farem uos retre si uos nou quitaz o no mostraz que pagat sia et uos en Mr. sotz amduos duna part et sius uoletz auenit uos en sino lexat uos en que nos non som en re. Pero si uos sobra zo uolestz venir a nostra cort per pendre de nos dret plau nos que uingatz saluu et segur ab que uos aytambe nos façatz dret aixi com degastz. Datum apud exafaba VI° idus aprilis anno domini M^oCC^o sexagessimo.

II.—1260, (9-abril).—*Jaume I a Guillèm de Rajadell responant a son deseximent.*—(R. 11, f. 250, A. C. A.)

Jacobus dei gratia Rex Aragonis Maioricarum et valencie, Comes barclinone et vrgelli et dominus Montispesulani. G. de Rajadello: vim uostres letres en les quals era contengut quens accuydauetz et marauellam nös car nos auestz acuydatz tenent benefici nostra. Mas pus aixi es, nos e tot acuin dam uos que de mal que nos ni nostres homens fazam a uos ni a uostres coses, nous en siam tengustz: Datum apud exafaba V^o idus aprilis anno domini M^oCCLX^o.

- L.—1260 (10 abril).—*Jaume I se queixa ab Guillelm d'Odena, de que, sense haverlo acuinat apresonés a En Guillelm de Rocamador.*— (R. 11, f. 250, A. C. A.)

Jacobus etc. Dilecto suo G. de odena. Salutem et dileccionem. Miramus multum de vobis quare ante quam nos acuyndaretis fecistis nobis malum et cepistis G. de rochamador hominem nostrum Ceruarie. Vnde dicimus et mandamus vobis firmiter quatenus totum illud quod ab eo habuistis racione sue redempcionis restituatis eidem vobis presentibus et etiam hostagia quam per eo tenetis similiter absoluatis et hoc nullatenus differatis. Alias sciatis quod acuyndamus vos Ita quod de malo quod nos uel nostri ualitores vobis faciamus vobis de cetero in aliquo non teneamus. Datum apud oxafaba III Idus Aprilis Anno domini M^oCC^oLX^o.

- LI.—1260 (10 abril).—*Jaume I reclama per segona vegada contra Guillelm de Castellví per l'apresonament d'En Guillelm de Rocamador.*— (R. 11, f. 250, A. C. A.)

Jacobus etc. G. de castro aulino. Jam scripsimus vobis quod G. de rochamador hominem nostrum Ceruarie quam G. dodena cepit infra tempus Treugarum quos vos dedistis nobis per R. de cardona et Comite vrgelli et aliis nobilibus Cathalonie qui vobiscum guerram habent nobis restitui faceretis quod facere uoluistis de quo plurimum admiramus. Vnde iterato vobis dicimus quatenus hostagia quod dictus G. de odena tenet per dicto G. de rochamador et etiam totum illud quod propter redempcione sua habuit ab eo vobis presentibus absoluatis et restituatis eidem et absolui et restitui faciatis et hoc nullatenus differatis. Alias dicimus vobis quod treugas quod nobis fracte sunt in hoc scundatis. Datum apud oxafabam III° Idus Aprilis Anno domini M^oCC^o Sexagesimo.

- LII.—1260.—*Lo Vescomte de Cardona intervé en l'incident de la captura d'en Rocamador.*— (R. 11, f. 255, A. C. A.)

Venerabili domino Jacobo dei gratia etc. R. dei gratia vicecomes Cardone Salutem et uestra mandata in omnibus obedire: vid uostres letres que uos me pregauets que yo fees rendre los ostatges den G. de Rochamador lo qual en G.^o dodena deitz que pres en treues que eren entre mi et uos. A la qual cosa seyner yous e feït ja respost et jo quen escondire axi com deja en poder de uos et no creu seyer que dals no sia tengud si a uos plad.

- LIII.—1260 (15 abril).—*Jaume I evalua los perjudicis ocasionats per lo Comte d'Urgell o sos valedors, en les principals poblacions de Catalunya y Aragó.*— (R. 11, fs. 171 y 172, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. Dilectos suos Martini Petri justicie Aragonis vel eius locum tenenti in barbastro et juratis barbastri Salutem et gratiam.

Quod multa maleficia et enormia comissa sunt contra uos et homines de merinata barbastri per comitem vrgelli et valitores suos quod uobis plenarie debent restitui de jure cum dampnum vestrum nostrum reputemus Dicimus uobis et mandamus quod vos et concilium barbastri constituatis vnum procuratorem qui inquirat plenarie dampna et maleficia uobis illata et capciones factas per inimicos nostros et refferatis similiter extimacionem maleficiorum et dampnorum predictorum. Hoc autem omnia faciat dictus procurator tam in barchinone quam in omnibus villis et locis adjacentibus eidem. Et ipsum procuratorem plenarie instructum de omnibus supradictis mitatis nobis apud barchinonam taliter quod die lune quod erit VII idus mensis madii proxime venturi sit nobiscum et hoc ratione aliqua non mutetis. Datum Ilerde XVII° kalendas madii Anno domini M^oCC^oLX^o.

Sub eadem forma scripsit baiulo et juratis Tamariti, de almenar, et de tota litera, et Curia et paciariis Ilerde per Ilerdam, et villa ... jacenses, et vicario et hominibus Montis albi, baiulo et hominibus de za Real, baiulo vicario et vniversitati ville franche, vicario et hominibus Apiarie et Aqualada, vicario et consiliariis barchinone, baiulo et vicario Minorise, probis hominibus de berga, hominibus de pratis et de sancto Petro de Auro, probis hominibus podii Ceritani, probis hominibus ville franche confluentis, vicario et baiulo perpiniani, baiulo et probis hominibus Cauchiliberi, vicario baiulo et probis hominibus Gerunde, vicario baiulo et paciariis Ceruarie, Curie et paciariis de tarrega, Curie et hominibus de villa grassa, hominibus de Tremp, hominibus de Montaynana, et hominibus de Stopayná.

LIV. — 1260 (19 abril). — *Jaume I cita al Comte d'Urgell a Barcelona, per respondre en la causa incoada ab motiu del dissentiment que motivà la guerra civil.* — (R. 11, f. 278, A. C. A.)

Jacobus Dei gratia Rex aragonis etc. nobili et dilecto uiro Alvaro per eandem Comiti vrgelli Salutem et dileccionem: Cum nos miserimus nuncios nostros Oliuario de terminis et Episcopo barchinone iudicibus constitutis, ut apud Barchinonam ueniant per tractanda et examinanda causa qua inter nos et uos et alios de parte uestra, uertitur uel uerti sperantur, et uos nomine uestro et eorum defensione suscepitis, dicimus et mandamus uobis ut apud barchinonam uos personaliter intersitis die lune qui erit VI Idus Madii anno Domini M^o CC^o Sexagesimo ad procedendum in dicta causa prout postulauerit ordo juris. Datum Ilerde XIII kalendas Madii Anno domini M^o CC^o Sexagesimo.

LV. — 1260 (22 abril). — *Lo Rey d'Aragó commina als prohoms de Tarragona a pagarli lo diner ab que devien contribuir a les despeses de la guerra de Catalunya.* — (R. 11, f. 251, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. fidelibus suis probis hominibus et toti uniuersitati Terrachone Salutem et gratiam. Miramus multum... uobis quare cum... pecunie... requisierimus in subsidium expensarum guerre Catalonie sicut illud nobis faciunt clerici et ordinis et alii homines terre nostre misistis ad

nos Canonicos Terrachone ut inde nos excusarent et per uobis responderent: et bene scitis quod nos nichil petebamus Canonicis Terrachone nisi tamen uobis. Ideo quare uos et omnes alii homines terre nostre debetis in talibus necessitatibus et negociis nos iuuare: unde dicimus et mandamus uobis firmiter districte quatenus illam pecuniam quam primo a uobis requisierimus donetis nobis statim uel mitatis ad nos aliquis uestrum quos uolueritis qui per uobis componant inde nobiscum. Et in hoc excusacione siue dilacione aliquam non ponatis: alias deseximus nos de uobis per certo scientes quod ibimus manu Armatu et irato animo contra uos. Et faciemus uobis et rebus uestris tale malum et dampnum quod nobis post modum displicebit et sicut credimus uobis magis. Datum Ilerde X^o kalendas madii Anno domini M^o CC^o Sexagesimo.

LVI. — 1260 (22 abril). — *Commina lo Rey als prohoms de Tortosa a pagarli lo subsidi o contribució per la guerra civil present.* — (R. 11, f. 251, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. fidelibus suis probis hominibus et toti vniuersitati Dertuse Salutem et gratiam. Miramus multum de uobis quare mandatum nostrum quod uobis fecimus ut pecuniam nobis daretis in subsidium expensarum guerre Catalonie sicut nos iuuant et subsidium nobis fecerunt et faciunt clerici et ordines ac alii homines terre nostre non comparuistis nec inde nobis responsum fecistis. Unde iterato uobis dicimus et mandamus quatenus dictam pecuniam nobis donetis et dictum subsidium nobis faciatis et mitatis ad nos nuncios uestros qui inde componant nobiscum per uobis omnibus et hoc aliquatenus non mutetis nec differatis. Alias sciatis quod deseximus nos a uobis scientes per certo quod mitemus milites et homines nostros cum armis contra uos qui uobis et rebus uestris faciant omne malum quod poterunt atque dampnum. Datum Ilerde X^o kalendas madii Anno domini M^o CC^o Sexagesimo.

LVII. — 1260 (29 abril). — *Lo Rey se queixa al Vescomte de Cardona de la conducta de Ponç Guillèm de Torruella al temps de les treves.* — (R. 11, f. 250, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. viro nobili et dilecto R^o vicecomite Cardone Salutem et dileccionem: bene scitis nos dedisse uobis Treugas per nobis et ualitoribus nostris et recepisse a uobis et a ualitoribus uestris et sic dare et concessisse fuerunt ad inuicem inter nos Modo intelleximus quod Poncius Guillelmi de Turricella diffidauit nobilem et dilectum nostrum, G. de castro nouo amicum et ualitorem nostrum. Quare uobis dicimus et mandamus quatenus prohibeatis dicto Poncio Guillelmi quod eidem G. de castro nouo nec aliquibus bonis suis dampnum aliquod non inferat uel grauamen nec teneat etiam in reguart. Alias sciatis quod nos ipsum inde iuuaremus et deffereremus Taliter quod sibi poterit merito displicere. Datum Ilerde III° kalendas Madii anno domini M^o CC^o Sexagesimo.

LVIII. — 1260 (5 maig). — *Jaume I se queixa ab Jaume de Cervera de que haventhi pau no permetés usar dels emprius de bestiar als homes de Camarasa y Cubells.* — (R. 11, f. 254, A. C. A.)

Jacobus etc. viro Nobili et dilecto Jacobo de ceruaria Salutem et dilectionem. Sciatis quod homines de Camarasa et de Cubells dixerunt quod misistis eis litteras quod in aliquo loco uestro ipsi non intrent nec bestiare eorum et quod homines uestri pignorant eos racione illarum Rerum quos ipsi comendauint eis quas nos habuimus *dum guerra erat* de quo de uobis plurimum admiramus. Quare dicimus et mandamus uobis quatenus super premissis de cetero predictis hominibus nostris de Cubells et de Camarasa impedimentum aliquod uel contrarium non faciatis nec fieri permitatis sed permitatis ipsos intrare bestiare eorum in terminis uestris et recipere ibi adempruium consuetum et homines uestri similiter intrent in terminis nostris prout consuetum est. Alias facimus uobis scire quod uolumus ut homines uestri intrent in aliquibus locis nostris nec ibi recipiant aliquod adempruium et si fecerint de malo quod ipsi recipiant nos uel nostri homines uobis uel dictis hominibus uestris in aliquo non teneanimi. Datum Ilerde III° nonas madii Anno domini M^o CC^o Sexagesimo.

LIX. — 1260 (7 maig). — *Jaume I reconeix les despeses que feu Ramón de Geronella en la guarda del castell d'Agramunt y de la torra d'Almenara.* — (R. 11, f. 172, A. C. A.)

Nos Jacobus etc. Recognoscimus et confitemur quod uos Raimundus de gerundella computastis nobiscum bene et fideliter de omnibus recepcionibus quas a nobis et per nobis fecistis quamlibet racione uel causa a die quod emparastis tenere et custodire per nobis castrum de Acrimonte et turrem de Almenara usque ad diem jous quod est VI dies intus mensem madii presentibus scilicet pridie nonas madii per totam ipsam diem et de omnibus debitis quod nos uobis debebamus per custodia et retencione Castris predicti et terris predictis et etiam de racione uestra et omnium aliorum hominum cum equis et Armis qui uobiscum fuerunt usque in dicta die jous de quo compute tenemus nos per bene paccatos ad uoluntatem nostram. Renunciantes excepcioni per quam possimus contrauenire et errori cauculi et.... omnibus recepcionibus supradictis cum debitis quod ut dictum est uobis debebamus remanet quod debemus uobis inter omnia supradicta Quinque mille ducentos et decem solidos jaccenses qui faciunt ad racionem de duodecim denarii jaccensi per viginti denariis barchinone Octo mille sexcentos octuaginta tres solidos et quatuor denarios barchinone. Quos omnes denarios barchinone promittimus uobis et uestris soluere in pace. Datum Ilerde nonas madii Anno domini M^oCC^o sexagesimo.

LX. — 1261 (24 juny). — *Compromís firmat pel Vescomte de Cardona prometent al Rey no anar a Castilla y ajudarlo ab vint homes de guerra.* — (Doc. 1664 de Jaume I, A. C. A.)

Nouerint vniuersi Quod nos Raimundus dei gratia Vicecomes Cardone

sollempni ac legitima stipulacione interposita et bona fide conuenimus uobis Illustri domino Jacobo dei gratia Regi etc. quod apud Regem Castelle non ibimus nec uaticum quod facere proposueramus apud ipsum Regem non faciemus aliquo modo quousque pax et concordia sit inter uos et ipsum Regem Castelle nisi fuerit cum licencia et uoluntate uestra. Immo promittimus uobis quod si guerra fuerit inter uos et ipsum Regem uel alios quoslibet exceptis illis qui nobiscum sunt in conuenencia et exceptis Comitem Empuriarum et Guillelmo de cardona iuuabimus uos in ipsa Guerra cum viginti militibus paratis ultra illos quos uobis tradere tenemur et deffendemus uos et terram uestram et homines uestros bona fide et sine omni fraude et absque ullo malo ingenio per illud tempus siue spacium per quod serui-cium uobis tenemur facere cum aliis militibus nostris et transacto ipso tempore prouideatis nobis et ipsis militibus in victualibus statim cum nobiscum fuerimus in ipsa guerra. Et si forte equos uel alias equitaturas amiserimus in ipsa guerra uulneribus uel encalz illud nobis restituatis et restituere teneamini. Et fatemur recepisse a uobis domino Rege pro apparatus nostrri et ipsorum viginti milituum Decem milia solidos jachensem de quibus ad nostram uoluntatem uestri bene paccati sumus. Et ideo Renunciamus scien-ter excepconi peccunie non numerate et non recepte et doli. Item promitti-mus uobis quod predictam valenzam faciemus uobis ab instanti festo sancti Iohannis Babtiste mensis Junii usque ad duos annos proximos continue completos. Elapsis uero ipsis duobus annis non teneamur uobis ex tunc de dicta valenza quantum ad dictos viginti milites nisi fuerit mea propria uo-luntate nec teneamur uobis ad restitutionem dictorum Decem Milium soli-dorum, set illos habeamus ex dono uestro et uestra gracia speciali. Quod est Actum VIII° kalendas Julii Anno Incarnationis xpti. Millesimo CC^o Se-xagesimo Primo S^o num Raimundi de cardona predicti qui hoc concedo et firmo firmarique Rogo. S^o num Guillelmi de cardona S^o num berengarii guinardi Canonici vrgellensis S^o num Guillermi rocha scriptoris domini Re-gis Testium.

LXI.—1263 (25 janer).—*Jaume I absolgué a Ramón de Cervera, Gue-
rau de Cabrera, Guillelm de Cervelló, Bernat Ramón de Ribelles,
Berenguer Arnau d'Anglerola, Guillelm Ramón de Jossa, Pong Gui-
llèm de Torreella de Montgrí, Guillelm d'Odena y Ramón d'Odena,
de qualsevulles demandes per causa de la guerra civil ab lo Comte
d'Urgell y Vescomte de Cardona.*—(R. 12, f. 7, A. C. A.)

Jacobus dei gratia etc. per nos et nostros absoluimus uos nobilem virum R. de Ceruera ab omni questione et demanda quam uobis facere poteramus racione maleficiorum quam fecistis nobis et ualitoribus et vassallis et homi-nibus nostris et terre nostre usque in hunc diem in guerra illa in qua nos acuyndastis pro nobili viro Comite vrgellensis. Ita quod non teneamini inde uos uel uestri nec *uaitores et homines uestri* unquam nobis uel nostris in aliquo respondere set sitis inde uos et uestri et ipsi cum omnibus bonis nes-tris liberi et penitus perpetuo absoluti prout melius dici potest et intelligi ad uestrum et eorum bonum et utilem intellectum. Ita quod similiter nos et ualitores nostri simus absoluti de omnibus malefactis que nos et ipsi, uobis

et valitoribus et hominibus uestris fecimus in dicta guerra. Datum Cesar-
auguste VIII Idus februarii Anno domini M^oCC^oLX^o secundo.

Sub eadem forma factum fuit instrumentum Gueraldo de Capraria fratri
nobili Comitis vrgellensis.

Sub eadem forma Guillermo de Ceruillione .

Sub eadem forma Jacobo de Ceruaria

Sub eadem forma Hugueto de Ceruillione

Sub eadem forma bn. R. de Ribelles

Sub eadem forma berengario Arnaldi

(Altres cartes consemblants, canviant sols lo nom *Comite vrgellen-*
sis per lo de *R. de Cardona*, foren escrites per Jaume I en la pròpia
data a Guillèm Ramón de Jossa, Ponç Guillèm de Torroella de Mont-
gri, Guillèm d'Odena y Ramón d'Odena.)

LXII. — 1264 (9 janer). — *Lo Rey evita, que, per quarta vegada,*
lo Vescomte de Cardona, li'n mogui guerra. — (R. 8, f. 70, A. C. A.)

(Jacobus dei gracia etc) viro nobili et dilecto R. de cardona Salutem et
dileccionem. Fem uos saber que a nos es retroit que uos uos aparellats de
guerreiar nos e de fernos penyorar, de la qual cosa nos nos marauelam
molt, car nos no sabem perque nos uuolets guerreiar ni peynorar: et si
querits dir que per la honor nostra que teniets queus hauem emparada nos
nulats guerrejar o penyorar a aquels quins o demanaren, tota uia fom apa-
relats de fer los dret a jui de nostres Richs homens; car noua cosa es que
hom guerreig ab son senyor per lo seu, el senyor queren feer dret et raó;
et si negun tort entenets que per aço uos aiam feyt, encara uos perferim
queus farem dret en aquella manera com nos lo deuem fer a uos et uos
pendre de nos. Et per aço, enuiam uos esta carta per testimoni que conegau
tots aquells de nostre Regne, que si uos sobre esta razo, nos feits mal, queus
fariem tort; car qui guerreia ab son sonyor, nil pren re del seu, sobre per-
frença de dret, guardar deu com o fa: car uostre auí nos jura ens feu
homanatge, per si et per los seus, quens guardaria nostre cors et nostre
terra et nostra dretura, et uos sots uinclat daquel sacrament et del homa-
natge, et daltre rason de la natura que auets nos: et si uos esta porfrença
no querits pendre et querits uenir contra la senyoria que auem et deuem
hauer sobre uos, creets que irats et forçats, nos aurem a deffendre de uos
altres. E si sobraço uos auiem re a tolre del uostre ni a fer mal, creets que
o tendrem per nostre per tots tems, axi com ço que nostre pare nos lexa.
Et enuiam uos esta carta partida per a. b. c. et tenem ne nos altra, per ço,
que, si esta cosa uuliets negar, que nos o puscham mostrar. Datum Cesar-
auguste V Idus Janer Anno domini M^o CC^o LX° tercio.

LXIII. — 1264 (9 janer). — *Jaume I procura dissuadir a Guillèm de*
Cardona que no li'n faes guerra, segurament ab lo Vescomte de Car-
dona. — (R. 8, f. 70, A. C. A.)

(Jacobus dei gratia etc.) viro nobili et dilecto G. de cardona Salutem et

dileccionem. Fem uos saber que a nos es retroit que uos uos aparelats de guerreiar nos e de fernos penyorar de la qual cosa nos maraquelam molt car nos no sabem perque uos uiolets gerreiar ni penyorar et si querits dir que per la honor nostra que teniets queus auem emparada nos uulats guerreiar o penyorar a aquellos qui los nos demandaran toda uia somos aparelados de ferlos dreyto a juicio de nuestros Richos homcus car noua cosa es que homen guerreie con su senyor por lo suyo el senyor querendo fer razon et dreyto si negun torto entendedes que por esto uos aiamos feyto encara uos perferimos que uos faremos dreyto en aquella manera quomo nos lo deuemos fer a uos et uos pendre de nos et por esto enuiamos uos esta carta por testimonio que conoscan todos los de nuestro regno que si uos sobre esta razo nos fasiets mal que nos fariets torto car qui guerreya con su senyor nil pendre re de lo suyo sobre porferença de dreyto guardar deué quomo lo faz: car uuestro pare nos juro et nos fizo homenatge por si et por los suyos, que nos guardaria nuestro cuerpo, et nuestra tierra, et nuestra dretura, et uos sots uinclat daquel sacrament et del homenatge et otra de la natura que auets ab nos: et si uos esta porferença no quereis pendre et queriets uenir contra senyoria que auemos et deuemos auer sobre uos, creets que irats et forçats nos auem a deffende de uosotros; et si sobresto uos auemos re a toller de lo uuestro, ni mal a fer, creet que lo tendremos por nuestro por todos tempos, asi quomo aquello que nos lego nuestro padre. Enuiamos uos esta carta partida por a. b. c. tenem ne altre per ço, que, si esta cosa uuliets negar, que nos o puseham mostrar. Datum Cesarauguste V Idus Januari anno domini M° CC° LX° tercio.

FRANCESCH CARRERAS Y CANDI

ALFONSO EL BATALLADOR EN FRAGA, EN 1122

Pedro I, rey de Aragón, murió en 1104, mientras los almoravides iban consolidando su dominación en España, menos en la cuenca del Ebro, donde el régulo de Zaragoza conservaba su estado casi independiente. Había conquistado Pedro I Huesca, Barbastro, Calasanz y otros lugares menos importantes. Le sucedió su hermano Alfonso I, llamado por la posteridad *el Batallador*, que no tardó en casar con Doña Urraca, hija y heredera de Alfonso VI de Castilla y viuda de Ramón de Borgoña.

En 1110, Alfonso de Aragón venció al indicado régulo moro de Zaragoza, cerca de Valtierra, y poco después se apoderó de Ejea.

Al año siguiente comenzaron las desavenencias entre el rey Batallador y su mujer. Bien sabida es la enemiga que los próceres castellanos abrigaban ya contra el monarca aragonés, que aspiraba a regir los estados de la esposa y que se atrevía a titularse Emperador de España. La guerra civil ensangrentó el centro de la península durante algún tiempo y distrajo a Alfonso de Aragón de la lucha contra los sa-